

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

GÖLGELEME DAVRANIŞININ SOSYOGEMOGRAFİK
FAKTÖRLER VE KİŞİLİK EĞİLİMLERİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

DÖNEM PROJESİ

KEVSER ATEŞ

İSTANBUL, 2023

3

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

**GÖLGELEME DAVRANIŞININ SOSYOGEMOGRAFİK FAKTÖRLER
VE KİŞİLİK EĞİLİMLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

DÖNEM PROJESİ

KEVSER ATEŞ

(220134007)

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Filiz Kumova

İSTANBUL, 2023

ETİK BİLDİRİM

Bu projenin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Kevser Ateş

TEŞEKKÜR

Öncelikle değerli danıőmanın Dr. Öğr. Üyesi Filiz Kumova'ya bu derlemenin yazılması ve yüksek lisans eğitimim esnasında bana sağladığı tüm katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimimiz sürecinde birlikte ilerleme sağladığımız ve dönem projesini yazma sürecinde birbirimize her adımda destek olduğumuz Psk. Beyza Çabuk'a teşekkür ederim.

Eğitim sürecimde benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen annem Havva Ateş ve babam Salih Ateş'e; yaşamımda varlığı benim için sonsuz değer taşıyan kardeşim Kübra Ateş'e teşekkür ederim.

Kevser Ateş

GÖLGELEME DAVRANIŞININ SOSYOGEMOGRAFİK FAKTÖRLER VE KİŞİLİK EĞİLİMLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Kevser Ateş

ÖZET

Bu geleneksel derlemenin amacı, romantik ilişkilerde gölgeleme davranışı uygulama ve gölgeleme davranışına maruz kalma ile ilişkili demografik faktörler ve kişilik özelliklerinin incelendiği çalışmaların derlenmesidir. Geleneksel derlemeye dahil edilecek çalışmalara Scopus, Science Direct, Medline, Pub Med, Sage Journal ve TR Dizin veri tabanlarında “gölgeleme ve kişilik”, “ghosting and personality”, “hayaletleme ve kişilik” anahtar kelimeleriyle arama yapılarak ulaşılmıştır. Geleneksel derlemeye, 2000-2023 yılları arasında yapılmış bulunan 19 çalışma dahil edilmiştir. Söz konusu 19 çalışma derlendiğinde, gölgeleme davranışı kapsamında demografik faktörlerden yaş, cinsiyet ve ilişki süresinin incelendiği; kişilik özelliklerinde ise genelde ilgili kısıtlı sayıdaki araştırmanın her birinin, farklı bir kişilik özelliğine odaklandığı (güç duygusu, empati, girişkenlik) veya aynı kişilik eğilimi üzerine yapılan iki araştırmanın bulgularının bazen örtüştüğü (benlik saygısı) bazen de çelişebildiği (kaçıngan bağlanma, karanlık üçlü) görülmüştür. Kısıtlı alan yazın bulgularının ağırlığı kadınların gölgeleme davranışı gösterme eğiliminin erkeklerden daha fazla olduğunu, ilişkide bağlılık düzeyi ile ilişki süresinin gölgeleme davranışı uygulama ile negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Yaşa ilişkin bulgular çelişkilidir.

Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi kapsamındaki araştırma sayısının kısıtlılığı, olası kültürel, örneklem ve ölçüm farklılıkları ile gölgeleme davranışının, kişilik eğilimlerinin ötesinde partnere ilişkin tehdit algısı, ilişki süresi ve ilişkinin niteliği gibi farklı etmenlerden de etkilenebileceğine ilişkin alan yazın bulguları göz önüne alındığında, gelecekte kişilik özellikleri ve demografik faktörler ile gölgeleme ilişkisinin, etkili olabilecek diğer etmenler de göz önünde bulundurularak farklı kültür ve örneklemelerde incelendiği araştırma sayısının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: “Ghosting”, “Gölgeleme”, “Hayaletleme”, “Kişilik”

EXPLORING GASLIGHTING WITH RESPECT TO SOSYODEMOGRAPHIC FACTORS AND PERSONALITY INCLINATIONS

Kevser Ateş

ABSTRACT

The purpose of this traditional review is to compile studies examining demographic factors and personality traits associated with practicing and being exposed to ghosting behavior in romantic relationships. The studies to be included in this traditional review were found by searching Scopus, Science Direct, Medline, PubMed, Sage Journal and TR Index databases with the keywords "ghosting and personality" and its associated Turkish translation. 19 studies conducted between 2000 and 2023 were included in this traditional review. These compiled 19 studies examined demographic factors such as age, gender and relationship duration and personality inclinations within the scope of ghosting. As for personality traits, it has been observed that each of the limited number of relevant studies focused on a different personality trait (sense of power, empathy, assertiveness) or that the findings of two studies conducted on the same personality tendency sometimes overlap (self-esteem) and sometimes contradict (avoidant attachment, dark triad). The weight of the limited literature findings showed that women were more likely to show ghosting behavior than men, and that the level of commitment in the relationship and the duration of the relationship were negatively related to the practice of ghosting behavior. Findings regarding age were conflicting. Considering the limited number of studies within the scope of personality traits and ghosting relationship, possible cultural, sample and measurement differences and the literature findings indicating that ghosting might be affected by different factors beyond personality tendencies, such as threat perception towards the partner, relationship duration and intimacy of the relationship, it was thought that it would be beneficial to increase the number of studies examining the relationship between

ghosting and personality inclinations and demographic factors in different cultures and samples by taking into account the related mentioned factors.

Keywords: “Ghosting”, “Personality”

ÖN SÖZ

Kişinin herhangi bir ipucu vermeden ve açıklama yapmadan iletişimini aniden keserek ilişkiyi sonlandırması anlamına gelen gölgeleme (ghosting) davranışı, çevrimiçi flört uygulamaları üzerinden romantik ilişki kurmanın yaygınlaşmasına paralel olarak artan bir seyir izlemiştir. Gölgeleme kavramı alan yazında yeni bir kavram olup üzerine yapılmış yeterli sayıda araştırma bulunamamaktadır. Buna karşın, gölgeleme davranışının mağdurların psikolojik sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin son yıllarda ortaya konulmuş olması, bu davranışın ardındaki dinamikleri incelemeye değer kılmaktadır. Bu çalışmada, hangi kişilik özelliklerinin, kişilik yapılarının ve demografik özelliklerin gölgeleme davranışını uygulama ve gölgeleme davranışına maruz kalma ile ilişkili olabileceğine dair yapılan araştırmalar incelenerek derlenmiştir.

Aralık, 2023

Kevser Ateş

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	xv
TABLO LİSTESİ	xviii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM : KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ALAN YAZIN	3
1.1 GÖLGELEME TANIMI	3
1.2 GÖLGELEME DAVRANIŞININ OLASI NEDENLERİ	6
1.3 GÖLGELEME SONRASI DUYGUSAL TEPKİLER VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ İLE İLİŞKİSİ	9
1.4 GÖLGELEME DAVRANIŞI İLE BAŞA ÇIKMA STRATEJİLERİ	12
İKİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN TASARIMI	14
2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE PROBLEMİ	14
2.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	14
2.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	15
2.4. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	15
2.4.1. Gölgeleme (Ghosting)	15
2.4.2. Beş Faktör Kişilik Modeli	15
2.4.3. Karanlık Üçlü	16
2.4.4. Bağlanma Modeli	16
2.4.5. Sınırdurum Kişilik Bozukluğu	18
2.4.6. Örtük İlişki Teorisi	18
2.4.7. Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Kapanma İhtiyacı	18
2.4.8. Çevrimiçi Flört İstismarı	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : YÖNTEM VE GEREÇ	20
3.1. GELENEKSEL DERLEME	20
3.2. ARAŞTIRMA SORULARI	20
3.3. DAHİL ETME VE HARİÇ TUTMA KRİTERLERİ	21
3.3.1. Araştırmanın Dahil Etme Kriterleri	21
3.3.2. Araştırmanın Hariç Tutma Kriterleri	21
3.4. TARAMA YILLARI	21
3.5. TARAMA STRATEJİSİ VE VERİ TABANLARI	22
3.6. VERİLERİN ÇIKARILMASI	22
3.7. ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN ÇALIŞMALARIN ÖZELLİKLERİ .	23
Tablo 1: Derlemeye katılan araştırmaların özellikleri	23
3.8. ARAŞTIRMADAKİ KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ	25
Tablo 2: Derlemeye katılan araştırmalardaki katılımcıların özellikleri	26
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : TARTIŞMA	28
4.1. GELENEKSEL DERLEMEDE ELDE EDİLEN BULGULARIN TARTIŞILMASI	28
4.2. GELENEKSEL ÇALIŞMANIN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ	32
BEŞİNCİ BÖLÜM : SONUÇ VE ÖNERİLER	36
KAYNAKÇA	42

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Derlemeye katılan araştırmaların özellikleri	21
Tablo 2. Derlemeye katılan araştırmalardaki katılımcıların özellikleri	23

GİRİŞ

Gölgeleme (ghosting), kişinin herhangi bir açıklama yapmadan aniden iletişimi keserek ilişkisini sonlandırma davranışıdır (Jonason ve ark., 2021; LeFebvre ve ark., 2020; Leckfor ve ark., 2023; Narr ve Luong, 2023; Navarro ve ark., 2021; Pancani ve ark., 2021; Powell ve ark., 2021). Gölgeleme, yoğun olarak romantik ilişkilerde görülmekle birlikte diğer kişiler arası ilişkilerde de görülebilmektedir. Gölgeleme davranışı ile genellikle çevrimiçi ilişkilerde karşılaşılmakla birlikte, ilgili davranış yüzyüze ilişkilerde de ortaya çıkabilmektedir (Koessler ve ark., 2019; Navarro ve ark., 2020). Çevrimiçi iletişim kanallarının kullanımı ve çevrimiçi uygulamalar üzerinden romantik ilişki kurma ve sürdürme yaygınlaştıkça, gölgeleme davranışının yaygınlığı da artmıştır (Šiša, 2022). Gölgeleme, alanyazında yeni bir kavramdır ve ilgili çalışmaların büyük çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmıştır (Alley ve Jia, 2023; Collins ve ark., 2022; Freedman ve ark., 2018; Freedman ve ark., 2022; Freedman ve Best, 2022; Jonason ve ark., 2021; Halversen, 2022; Leckfor ve ark., 2023; LeFebvre ve ark., 2019; LeFebvre ve ark., 2020; Narr ve Luong, 2022; Powell ve ark., 2021; Powell ve ark., 2022; Thomas ve Dubar, 2021; Wu ve Bamishigbin, 2023). Bunun yanı sıra, İtalya (Biolcati, 2022; Fanti ve ark., 2023; Pancani ve ark., 2021; Pancani ve ark., 2022), İngiltere (Koessler ve ark., 2019), Slovenya (Sisa, 2022), Belçika (Konings ve ark., 2023), Hollanda (Konings ve ark., 2023), İspanya (Pilar ve ark., 2022; Navarro ve ark., 2021), Kanada (Koessler ve ark., 2019), Kıbrıs Cumhuriyeti (Koessler ve ark., 2019), Avusturya (Astleitner ve ark., 2023) gibi ülkelerde yapılmış çalışmalar da mevcuttur. Gölgeleme üzerine Türkiye'de yapılmış çalışmalar çok kısıtlı sayıdadır (Kaygas ve Kandemir, 2023). Gölgeleme kavramı, alan yazında yeni bir kavram olmasına karşın, son yıllarda bu davranışın mağdurların psikolojik sağlığı üzerindeki etkilerinin tartışılmaya başlanmış olması (Astleitner ve

ark., 2023), gölgeleme davranışı ile ilişkili dinamikleri araştırmayı ilginç hale getirmektedir. Bu geleneksel derleme çalışmasında; gölgeleme ile kişilik özelliklerinin ve demografik faktörlerin ilişkisinin incelendiği çalışmalarda elde edilen bulguları sentezlemek; hangi kişilik özelliklerinin, hangi kişilik yapılarının ve demografik faktörlerin romantik ilişkilerde gölgeleme davranışını uygulama ve bu davranışa maruz kalma ile ilişkili olabileceğini incelenmek amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ALAN YAZIN

1.1. Gölgeleme Tanımı

Gölgeleme (ghosting), sebebini bildirmeksizin, hiçbir açıklama yapmadan, hatta karşı tarafa hiçbir ipucu vermeden aniden iletişimin kesilmesi ve ilişkinin tek taraflı olarak sonlandırılmasıdır (Jonason ve ark., 2021; LeFebvre ve ark., 2020; Leckfor ve ark., 2023). Gölgeleme davranışına maruz kalmak bir tür Kişiler arası reddedilmedir (Fanti ve ark., 2023). Gölgeleme davranışının çok büyük çoğunluğu, cinsel paylaşım içeren romantik ilişkiler için söz konusudur. Bununla birlikte, romantik ilişkiler haricinde de gölgeleme davranışı uygulandığı gözlenebilmektedir (Koessler ve ark., 2019).

Gölgeleme, dolaylı bir ilişki sonlandırma yöntemidir (Jonason ve ark., 2021; Koessler ve ark., 2019). Kişinin artık içinde bulunmak istemediği ilişkisini, partneri ile açıkça konuşarak sonlandırmak zorunda kalmadan bitirmek için kullandığı sessiz bir stratejidir (Biolcati ve ark. 2022, Koessler ve ark., 2019). İlişkisini gölgeleme uygulayarak sonlandırmış olan kişi karşı taraftan gelen iletişim kurma girişimlerinden de kaçınır (Pancani ve ark., 2021). Gölgeleme davranışı, partnerler arasındaki ilgisizlik sürecindeki az iletişim kurulması değildir; ilişkinin tamamen sonlandırılmasıdır. Bununla birlikte gölgeleme davranışı öncesinde görülen ilgisizlik sürecinde kısıtlı bir iletişim söz konusudur. Eğer partnerlerden biri, bir dönem iletişimi keser, sonrasında ise partneri ona ulaşır ve iletişimi sürdürürse, burada geçici bir gölgeleme durumundan söz edilebilmektedir (Koessler ve ark., 2019).

Gölgeleme, doğrudan ayrılığa göre daha hızlı karar verilmiş ve üzerine detaylı düşünülmemiş ani bir ilişki bitirme yöntemidir (Leckfor ve ark., 2023). Aniden ortadan

kaybolmanın gölgeleme davranışı olarak kabul edilmesi için tarafların yüz yüze görüşmüş olmaları veya resmi bir romantik ilişki içerisinde olmaları zorunlu değildir. Kişiler arası bir ilişkinin var olması, ilişki sonlandırma davranışının gölgeleme sayılabilmesi için yeterlidir (Koessler ve ark., 2019; Šiša, 2022).

Günümüzde çevrimiçi uygulamalar romantik ilişki kurmak ve sürdürmekte etkili bir konum bulmuş durumdadır. Dolayısıyla çevrimiçi uygulamalar, romantik partneri istismar etmek veya şiddet uygulamak için de araç olarak kullanılabilme potansiyeline sahiptir. Gölgelemeyi de çevrimiçi psikolojik istismarın bir biçimi olarak değerlendiren ve ele alan araştırmacılar bulunmaktadır (örn.; Astleitner ve ark., 2023; Biolcati ve ark. 2022).

Gölgeleme genellikle çevrimiçi ortamlarda gözlenmektedir (Navarro ve ark., 2020). Bunun yanı sıra yüz yüze görüşmelerde de örneğin, yüz yüze görüşülen birini gördüğünde selam vermeyip yanından geçip gitmek, sözleşilen buluşmaya gitmeyerek veya birinin telefonlarına çıkmayarak çevrimiçi olmayan gölgeleme davranışı sergilenebileceğini belirten kaynaklar da mevcuttur. Gölgeleme davranışı uygulayan kişi, partneriyle ilişkisini kesme kararı alır ve iletişim kurmayı aniden keser. İletişimi kesme, unutma veya fırsat bulamama gibi kişinin elinde olmayan bir sebebe bağlı değildir, kasıtlıdır (Thomas ve Dubar, 2021).

Gölgeleme, çevrimiçi kanallar üzerinden partnerden gelen mesaja cevap vermeme, aramalarını cevaplandırmama, çevrimiçi uygulama üzerinden engelleme gibi farklı şekillerde görülebilmektedir (Navarro ve ark., 2020). Bunun yanı sıra, partnere yönelik cezai sessizliğe başvurmak, mesajlara cevap vermeyi bırakmak ve ilişkiyi bir anda tamamen yok olarak bitirmek gibi tutumlarla da gerçekleştirilmektedir (Biolcati ve ark., 2022). Gölgelemede en sık karşılaşılan davranış, kişinin partnerini sosyal medya hesapları üzerinden takipten çıkarmasıdır (Collins ve ark., 2023).

Gölgeleme ile sonlandırılan ilişkilerde daha düşük bağlılık, çatışmadan kaçınma, dolaylı iletişim ve daha az açık iletişim söz konusudur. Gölgeleme uygulayıcılarının partnerlerine karşı hissettikleri ilgisizlik, gölgeleme davranışına maruz kalan kişilerin algıladıklarından daha büyük ve etkili bir ilişki sonlandırma motivasyonudur (Koessler ve ark., 2019).

Gölgeleme, alan yazına yeni girmiş bir kavram olsa da günümüzde sık kullanılan bir ilişkiyi bitirme tekniği haline gelmiştir (Freedman ve ark., 2022; LeFebvre ve ark., 2020; Navarro ve ark., 2021). Alan yazında gölgeleme davranışına ilişkin yapılmış çalışma sayısı oldukça kısıtlıdır. Yapılmış çalışmaların çoğunluğu ABD popülasyonundan elde edilen verileri yansıtmaktadır ve bu verilere göre yetişkin bireylerin romantik ilişkilerinde gölgeleme davranışını tecrübe etme sıklığı %13-%23'tür (Navarro ve ark. 2020). Alan yazında gölgeleme davranışı üzerine yapılan az sayıdaki çalışmada; gölgeleme ile sonlandırılan ilişkilerin sürelerinin daha kısa olduğu (Koessler ve ark., 2019), gölgeleme davranışına maruz kalma veya uygulama sıklığının çevrimiçi uygulamalarda geçirilen vakit ile paralellik gösterdiği (Halversen ve ark., 2022) ve gölgeleme davranışının, aşağıda tanımlanan örtük teori içeriği (kader ve büyüme inancı) (Navarro ve ark., 2020) ve kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu (Astleitner ve ark., 2023; Freedman ve ark., 2019; Halversen ve ark., 2022; Jonason ve ark., 2021; Leckfor ve ark., 2023; Powell ve ark., 2021), genel olarak artmış stres seviyesi ve düşük öz güven ile pozitif korelasyon gösterdiği (Freedman & Dainer-Best, 2022) ortaya konmuştur. İlişkinin doğrudan yöntemlerle sonlandırılması durumunda, gölgeleme ile sonlandırılmasına kıyasla daha yüksek düzeyde ayrılık sonrası kişisel gelişim gözlenmiştir. Bunu yanı sıra, gölgeleme uygulayan kişinin, gölgeleme davranışına maruz kalan kişiye kıyasla daha fazla kişisel gelişim gösterdiği de tespit edilmiştir (Koessler ve ark., 2019; Thomas ve Dubar, 2021).

1.2. Gölgeleme Davranışının Olası Nedenleri

Gölgeleme davranışının kolay bir ilişki sonlandırma yöntemi olması da gölgeleme davranışını yaygın kılmaktadır (Thomas ve Dubar, 2021). Romantik ilişkinin gölgeleme ile sonuçlanmasında, gölgeleme uygulayan kişinin bir başka kişiyle tanışması, ilişkinin ciddi olmaması gibi birçok farklı sebep etkili olabilmektedir. İlişkilerin süreleri aynı olsa bile çevrimiçi olarak kurulmuş ve sürdürülen ilişkiler ile partnerlerin birbiri ile yüz yüze görüştüğü ilişkilerdeki gölgeleme davranışı farklı nedenlerden kaynaklanabilmektedir (Freedman ve ark., 2022).

Romantik ilişkiyi çevrimiçi uygulamalar üzerinden sürdürmek, gölgeleme uygulamayı daha kolay hale getirmektedir (Timmermans ve ark., 2021). Bunun sebeplerinden biri, çevrimiçi uygulamaların kişiye anonimlik sağlıyor olması ve gölgeleme ile ilişkilerini sonlandırdıkları kişi ile yüz yüze gelme ihtimalinin çok düşük olmamasıdır (Šiša, 2022; Timmermans ve ark., 2021). Can sıkıntılarını gidermek amacıyla çevrimiçi flört uygulamalarını kullanan katılımcılar, uygulama üzerinden eşleştikleri partnerlerine kişisel ve orijinal olmayan genel nitelikte mesajlar göndermekte, zamanla partnerlerine verdikleri cevaplar kısa mesajlara dönüşmekte ve ilişki gölgeleme ile sonuçlanmaktadır (Narr ve Luong, 2023). Kişiler, yüz yüze gelme olasılıkları düşük olan partnerlerine karşı genelde kendilerini açıklama yapmak zorunda hissetmemektedirler (Timmermans ve ark., 2021). Çevrimiçi flört uygulamalarında çok fazla eşleşilebilecek aday olması da gölgeleme uygulanma oranını arttırmaktadır. Çevrimiçi uygulamalar, kişinin istediği sıklıkta yanıt alamadığı bir partnere gölgeleme uygulayarak, kendisine daha hızlı yanıt verecek partnerlere yönelmesine olanak tanımaktadır (Thomas ve Dubar, 2021). Çevrimiçi flört uygulamalarında sık karşılaşılan bir durum da heteroseksüel romantik ilişkilerde erkek partnerlerin, partnerini rahatsız edecek cinsel mesajları sonucu gölgeleme davranışına

maruz kalmalarıdır. Buna karşın erkekler, cinsel içerikli mesajlar yollamalarından dolayı gölgeleme davranışına maruz kaldıklarını kabul etmemektedirler (Medina-Bravo ve ark., 2022).

Gölgeleme davranışı öncesinde taraflar arasında bağlılık, yakınlık, ilişki hedefleri gibi konularda anlaşmazlıklar görülebilir. Bunlar ilişkinin sonlanmasına yönelik hazırlayıcı etkenlerdir. Gölgeleme uygulayanların kimileri, bitirmek üzerine konuşacak kadar ciddi ve uzun süreli bir ilişkiye sahip olmadıklarından dolayı gölgeleme davranışına başvurmuş olduklarını ifade etmektedirler. İlişkilerini gölgeleme davranışıyla sonlandıran kişilerin bir kısmı da ilişkiye partnerlerinden daha fazla yatırım yaptıklarını hissettikleri için ilişkiyi sonlandırma kararı aldıklarını belirtmişlerdir (Koessler ve ark., 2019).

Uygulayıcıların sebepleri genellikle partnerleri tarafından anlaşılmadıklarını düşünmeleri, partnerlerini yapışkan veya itici bulmaları gibi partnerlerinin sahip olduğunu düşündükleri rahatsız edici özelliklerdir. Romantik ilişkiyi gölgeleme davranışı ile sonlandırmanın bir sebebi de kişinin partneri tarafından duygularının anlaşılmadığını ve karşılık görmediğini hissetmesidir. Kişilerin kısa dönemli olarak gördükleri ilişkilerini gölgeleme ile sonlandırma ihtimalleri daha yüksektir. Kişiler sahip oldukları romantik partnerler haricinde çevrelerinde başka potansiyel partnerler bulunduğu partnerleriyle bir anlaşmazlık yaşadıklarında bu anlaşmazlığı çözmek için çabalamak yerine gölgeleme uygulayarak ilişkilerini sonlandırma ihtimalleri daha yüksektir (Medina-Bravo ve ark., 2022; Wu ve Bamishigbin 2023).

Tarafların birbirinden cinsel beklentilerindeki farklılıklar, cinsel tercih gibi meseleler de taraflar arasında anlaşmazlık oluşturmada ve ilişkinin gölgeleme ile sonlandırılmasında etkili olabilmektedir (LeFebvre ve ark., 2020). Bazen kişiler, romantik ilişki içerisinde kendilerini utanmış, gergin veya üzgün hissettiklerinde; çatışmayı çözmekten kaçındıklarında veya doğrudan iletişim yöntemleri ile çatışma çözülemediğinde; cinsel veya duygusal yakınlık kurmak istemediklerinde

partnerlerine gölgeleme uygulayarak ilişkilerini sonlandırabilmektedirler. Romantik ilişki içerisinde kendisini huzursuz, tedirgin veya tehdit altında hisseden kişiler de kendilerini ilişkilerini sonlandırarak rahatlamış hissetmek için partnerlerine gölgeleme uygulayabilmektedirler (Thomas ve Dubar, 2021). İlişkinin gölgeleme ile sonlandırılmasının bir sebebi de kişinin partnerine ilişkisini bitirmek istediğini ve bunun sebebini açıkladığında, partnerini inciteceğini ve ona daha fazla acı vereceğini düşünmesidir (Thomas ve Dubar, 2021).

Romantik ilişkisini gölgeleme ile sonlandıran kişilerin büyük çoğunluğu daha önceki ilişkilerinde en az bir kez gölgeleme davranışına maruz kalmışlardır (Freedman ve ark., 2019). Navarro ve ark., (2021)'in çalışmasında da daha önceki ilişkilerinde gölgeleme davranışına maruz kalmanın, sonraki romantik ilişkilerde gölgeleme davranışı uygulama niyeti ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Yazarlar söz konusu durumu, gölgeleme davranışına maruz kalan kişilerin, daha sonraki başka ilişkilerinde gölgeleme uygulamalarını, kendilerine gölgeleme uygulayan partnerlerine yönelik -her ne kadar aynı kişiye uygulanmıyor olsa da- gecikmiş bir misilleme tepkisi olarak değerlendiriyor olma ihtimalleri ile açıklamışlardır. Aynı araştırmada bunun yanı sıra, düşmanca katılım ve geri çekilerek problem çözme stratejisi ile gölgeleme uygulama davranışı ve gölgeleme niyetinin ilişkili olduğu; olumlu problem çözme stratejilerinin ise gölgeleme niyeti ile negatif korelasyon göstermesine karşın, gölgeleme davranışı uygulama ile ilişkili olmadığı da tespit edilmiştir (Navarro ve ark., 2021).

Gölgeleme davranışına maruz kalan kişiler, ilişkinin neden sonlandığına dair geriye doğru tarama yaparak sebep arayabilmektedir (Konings ve ark. 2023). Yakın tarihli bir araştırmanın sonuçlarına göre gölgeleme davranışına maruz kalanlar, farklı oranlarda, gölgeleme davranışı uygulayarak ilişkiyi bitiren eski partnerlerinin bu davranışlarının olası nedenlerinin; aynı anda başka bir partner ile de romantik ilişki

içerisinde olmak, olası partner alternatifinin fazlalığı, ilişkiye zaman ayıramayacak kadar meşgul ve yoğun olmak, kendilerinin eski partnerleri için yeterince iyi olmamaları ('yeterince çekici değilim', 'yeterince eğlenceli değilim', 'şişmanım' vb.), partnerlerini incitecek bir şey yapmış olabilecekleri, toplumsal statülerinin partnerlerini tatmin etmemesi (meslek, yaşanılan muhit vb.) olduğunu düşünmektedirler (Timmermans ve ark., 2021).

Aynı araştırmada gölgeleme davranışı uygulayanların bazıları da ilişkinin gölgeleme ile sonlanmasına ilişkin partnerlerini suçlamış, partnerlerini sıkıcı, çekici olmayan, kolay aşık olan ve çabuk bağlanan kişiler olarak tanımlamışlardır. Kendilerinin ve partnerlerinin ilişkiye yönelik beklentilerinde tutarsızlık olduğunu ve partnerlerinin kendi fiziksel görünüşü ile ilgili tanımlamalarını çekici bulmadıklarını söylemişlerdir. Bunun yanı sıra araştırmada ırkçılık, istenmeyen cinsel içerikli mesajlar gibi partnerlerinin istenmeyen davranışlarına da gölgeleme davranışının sebebi olarak ilgili dikkat çekmektedir. Bazı kişiler de ilişkilerini gölgeleme ile sonlandırmalarını, ilişkiyi sonlandırma isteği partnere doğrudan söylediğinde, partneri tarafından sözlü tacize maruz kalınacağına inanılması, duygusal olarak yüzleşmeye hazır hissetmemek, partnere düşünmek için alan tanımak ya da bir ilişki yürütemeyecek kadar yoğun olmaları gibi nedenler ile açıklamışlardır (Timmermans ve ark., 2021).

1.3. Gölgeleme Sonrası Duygusal Tepkiler ve Psikolojik İyi Oluş ile İlişkisi

Gölgeleme davranışı, ilişkiyi bitirmeye dair açıklama ve ipuçlarından yoksun olduğu için belirsizlik içermektedir (Leckfor ve ark., 2023; LeFebvre ve Fan 2020; Pancani ve ark., 2021). Bir romantik ilişkinin doğrudan bitirilmesinde kişi, partnerinin ilişkiyi bitirmek istediğini doğrudan öğrenirken, gölgeleme durumunda ise partnerinin ilişkiyi bitirmek istediğini dolaylı yollardan kendisi keşfeder. İlişkinin bitirilmesindeki bu farklılık, gölgeleme davranışına maruz kalan kişilerin kafa karışıklığı yaşamasına

sebeup olmaktadır. Gölgeleme davranışına maruz kalan kişiler, partnerlerinin kendileriyle ilişkilerini bitirmek istediğini keşfettiklerinde öncelikle bir tür şok yaşarlar (Pancani ve ark., 2021).

Çevrimiçi romantik ilişkinin gölgeleme ile sonlandırılması belirsizliğe sebep olurken, bir yandan da gölgeleme davranışını uygulayan kişiyi belirsizlikten korumakta ve kişide rahatlama sağlamaktadır. Çevrimiçi uygulamalar kullanıcılara anonimlik sağlar. Kişiler, çevrimiçi ortamlarda kendilerini olduklarından daha iyi göstermek için istedikleri gibi tanıtabilirler. Kendileri hakkında diledikleri bilgileri paylaşırken dilediklerini gizli tutarlar. Bu da söz konusu kişilerin partnerleri için bir belirsizlik oluşturur. Kişinin romantik partneri hakkında bazı şeyleri bilmiyor oluşu, onun güvenlik ihtiyacını tehdit eden bir hal alabilir. Böylelikle kişinin gölgeleme uygulayarak ilişkisini sonlandırması kişinin güvenliğini sağlayarak onu belirsizlikten de koruyabilir (Šiša, 2022).

Gölgeleme davranışına maruz kalması sonrasında kişinin verdiği tepki, kişiden kişiye göre değişen, belirsizliğe tahammül ve belirsizlikten kaçınma derecelerine göre farklılık gösterir (Leckfor ve ark., 2023). Gölgeleme davranışındaki belirsizlik, davranışa maruz kalan kişinin yaşadığı bir belirsizliktir (Leckfor ve ark., 2023; Navarro ve ark., 2021) ve ilişkinin sonlanmasının sebebinin ne olduğu ile ilgilidir (Koessler ve ark., 2019).

Romantik ilişkilerinde gölgeleme uygulamış ve gölgeleme davranışına maruz kalmış kişiler, benzer düzeyde olumlu ve olumsuz duygulara sahiplerdir (Freedman ve ark., 2022; Powell ve ark. 2022), ancak genellikle uygulayıcıların gölgeleme davranışına yönelik tutumları pozitifken, maruz kalanların tutumları negatiftir (Thomas ve Dubar, 2021). Gölgeleme uygulayan kişilerde rahatlama ve suçluluk hissi daha yoğunken (Freedman ve ark., 2022; Timmermans ve ark., 2021); gölgeleme davranışına maruz kalan kişilerde incinme ve üzüntü hissi daha yükündür (Freedman ve ark., 2022). Romantik ilişkilerinde gölgeleme uygulayan kişiler ile gölgeleme

davranışlarına maruz kalan kişilerin ifade ettikleri duygusal farklılıkların sebebi, Kişiler arası reddedilmenin kaynağındaki ve alıcısının perspektifindeki farklılıklar olarak açıklanmaktadır (Fanti ve ark. 2023).

İlişkiyi gölgeleme ile sonlandırma, çatışmayı ortadan kaldırdığı için kişiye geçici bir rahatlama sağlar ancak kişi problemini kaçınarak çözdüğü için iletişim ve sorun çözme becerileri gelişemez. Böylelikle kişi sonraki ilişkilerinde bir çatışmaya maruz kaldığında da bu çatışmayı gölgeleme uygulama ile çözme yoluna başvurur (Thomas ve Dubar, 2021).

İlişisini gölgeleme davranışı uygulayarak sonlandırmış kişiler, ilişkileri sonlandıktan sonra partnerleri tarafından istenmeyen dirençli takip davranışına maruz kalabilmektedirler (Alley ve Jia, 2023). Ayrılık sonrası ortaya çıkabilen partnerlerinin ısrarlı iletişim kurma çabaları, uygulayıcılara gölgeleme davranışı uygulamakta haklı olduklarını da düşündürmektedir (Wu ve Bamishigbin, 2023). Buna karşın, kişilerin gölgeleme ile sonlandırılmış ilişkilerini ve partnerlerini hatırlama ve onlarla tekrar iletişim kurmaya çalışma girişimleri, doğrudan yollarla sonlandırılan ilişkilere göre daha fazladır (Pancani ve ark., 2022).

Gölgeleme, bir tür çevrimiçi reddir (Konings ve ark., 2023). Çevrimiçi red davranışı öncesinde kişinin yaşadığı stres düzeyi ilişkinin sonlandırılma şekline göre değişiklik göstermektedir. Çevrimiçi red öncesinde en yüksek stres düzeyi hesabı silerek ilişkisi sonlandırma şeklinde görülmektedir (Halversen ve ark., 2022). Çevrimiçi flört uygulamaları üzerinde sürdürülen romantik ilişkilerin ilginin yavaş yavaş azaltılarak sonlandırılması, iletişimin aniden kesilerek sonlandırılmasıyla karşılaştırıldığında gölgeleme uygulayan kişi için daha az suçluluk, gölgeleme uygulamasına maruz kalan kişi için ise daha az acı verici olmaktadır (Halversen ve ark., 2022).

İlişkinin doğrudan yollarla sonlandırılmasıyla kıyaslandığında gölgeleme ile sonlandırılması, buna maruz kalan kişinin daha yoğun dışlanma hissetmesine sebep

olmaktadır. İlişkinin doğrudan yollarla sonlandırılmasıyla kıyaslandığında, gölgeleme ile sonlandırılması kişinin benlik saygısını, kontrol hissini, aidiyet hissini ve anlamlı varoluşunu daha fazla tehdit etmektedir. Bunun yanı sıra, gölgelemeye maruz kalan kişiler, bu ayrılığı daha az adil olarak nitelendirmektedirler (Freedman ve Dainer-Best, 2022; Freedman ve ark., 2022; Pancani ve ark., 2022; Wu ve Bamishigbin, 2023).

Gölgeleme davranışına maruz kalan kişilerden, önceki ilişkilerinde gölgeleme deneyimine sahip olmayanlar, daha önceki ilişkisinde gölgeleme uygulamış kişilere kıyasla daha yoğun düzeyde utanmış ve yetersiz hissetmektedirler (Powell ve ark. 2022).

Timmermans ve ark., (2021) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, gölgeleme davranışına maruz kalmanın kişi için ne düzeyde acı verici olacağına etki eden faktörler: ilişkinin süresi, partnerler ile yüz yüze görüşülüp görüşülmemiş olması ve ayrılığın ne düzeyde beklenir olduğu şeklinde tespit edilmiştir. Kişi için ilişkinin gölgelemeye maruz kalarak sonlandırılması, doğrudan yollarla sonlandırılmasına göre daha üzücü ve temel ihtiyaçları daha fazla tehdit eder niteliktedir. Gölgeleme davranışına maruz kalan kişi hem biten ilişkisi için üzülür hem de aynı anda kendisini sosyal anlamda dışlanmış, görülmemiş hisseder ve belirsizlikle baş etmeye çalışır (Leckfor ve ark., 2023; Pancani ve ark., 2021). Gölgeleme davranışına maruz kalmak kişilerde, üzüntü, incinmişlik, kızgınlık ve hayal kırıklığının (Timmermans ve ark., 2021) yanı sıra, yoğun düzeyde öfke, kaygı ve paranoya duygularının yaşanmasına da sebep olabilmektedir (Fanti ve ark. 2023). Gölgeleme davranışına maruz kalmak ve belirsizlik ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Astleitner ve ark., 2023).

1.4. Gölgeleme Davranışı ile Başa Çıkma Stratejileri

Gölgeleme davranışına maruz kaldıktan sonra uygulanan stratejiler,

partnerinin aniden iletişimi kesmesinin sebebini öğrenmeye ve belirsizliğe sebep olan bilgi eksikliğini azaltmaya yöneliktir ancak bu stratejiler belirsizliği azaltmamakta ve psikolojik acıyı engelleyememektedir. Romantik ilişkisi gölgeleme davranışı ile sonlandırılan kişinin, gölgeleme davranışından kaynaklı belirsizlikle başa çıkması için en etkili stratejiler; kendini cesaretlendirme, teselli, dikkat dağıtma, yeni bir romantik ilişki edinmektir. Gölgeleme davranışına maruz kalarak romantik ilişkileri sonlandırılmış bazı kişiler, belirsizliği azaltmak için eski partnerlerinin sosyal medya hesaplarını sık sık kontrol ederek bir ipucu yakalamaya, bir bilgi edinmeye çalışmaktadır. Bu durum, ilgili kişilerin kanıt olmaksızın bazı çıkarımlar yapmalarına sebep olmaktadır. Bazıları ise ilişki sonlandıktan sonra eski partnerlerini aramaya ve mesaj atmaya devam etmektedirler. Bu strateji ise eski partnerlerini daha fazla özlemelerine yol açmaktadır. (LeFebvre ve Fan 2020; Timmermans ve ark., 2021).

Önceki romantik ilişkileri gölgeleme ile sonlandırılmış kişilerin daha sonraki romantik ilişkilerinde çok sık gözlemlenen bir davranış da yeni romantik partnerleri ile temkinli iletişim kurmalarıdır. Temkinli iletişim; romantik partneri ile mesafesini koruması, ilişkinin hızlı ciddileşmesinden kaçınması, tekrar benzer şekilde incineceğini düşünerek yeni partnerine güvenmekten korkma şeklinde görülmektedir. Temkinli iletişim stratejisinde kişi, romantik ilişki içerisinde olduğu partneri ile paylaşım ve yakınlaşmayı yavaşlatır (LeFebvre ve Fan 2020).

Gölgeleme davranışına maruz kalan kişiler ayrıca ilişkilerinin sonlanmasına dair rasyonalizasyon da yaparlar. En sık rastlanan rasyonalizasyon temaları ise bu kişilerin gölgeleme davranışının sebebi olarak sıklıkla: partnerlerinin kendilerinden başka kişilerle de romantik ilişki içerisinde olduğunu, taraflar arasındaki ilginin kaybolduğunu ve gölgeleme uygulayan partnerlerinin ilişkiye hazır olmadıklarını düşünmeleridir (LeFebvre ve ark., 2020).

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TASARIMI

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE PROBLEMİ

Gölgeleme, alan yazında yeni bir kavram olduğundan konu üzerine yapılan araştırma sayısı da oldukça kısıtlıdır. Gölgeleme davranışının ve bu davranışın mağdurlarının psikolojik iyi oluşu üzerindeki etkilerinin alan yazında tartışılmaya başlanması, bu kavramla ilişkili dinamiklerin açığa çıkarılmasına ilişkin merak uyandırmaktadır. Bahse konu ilişkili olabilecek dinamikler arasında kişilik özellikleri ve demografik faktörlerin ön plana çıkabileceği düşünülerek bu kapsamda bir derleme çalışması yapılmıştır. Bu derleme çalışmasında, romantik ilişkilerinde gölgeleme davranışı uygulayan ve gölgeleme davranışına maruz kalan yetişkinlerin kişilik özelliklerinin ve ilişkili demografik faktörlerin farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi de hedeflenmiştir.

2.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Gölgeleme davranışı ile ilişkili kişilik özellikleri ve demografik faktörlerin incelenmesinin, bu kavramın ardındaki dinamiklerin derinlemesine anlaşılması için faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, gölgeleme davranışının, mağdurların psikolojik iyi oluşları üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında, bu derleme çalışması ile ilerde hangi kişilik özelliklerinin, kişilik yapılarının ve demografik özelliklerin gölgeleme davranışı uygulamayı ve gölgeleme davranışına maruz kalmayı daha muhtemel kıldığına ilişkin yapılacak araştırmalar için betimleyici bir temel oluşturmanın alan yazına katkı sağlayacağı da düşünülmüştür.

2.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu derlemeye;

- 1- Ergen grubu,
- 2- Vaka analizleri,
- 3- Romantik ilişkiler dışındaki kişiler arası ilişkiler,
- 4- Türkçe ve İngilizce dilleri dışındaki dillerde yapılmış olan araştırmalar,
- 5- Konuya ilişkin kitap ve bildiriler dahil edilmemiştir. Bunun yanı sıra,

derlemeye dahil edilecek araştırmalara ilişkin alan yazın taraması Pub Med, Medline, Web of Science, Scopus, Science Direct, Sage Journal ve TR Dizin veri tabanları ile sınırlandırılmıştır.

2.4. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

2.4.1. Gölgeleme (Ghosting)

Ghosting, kişinin sebebini bildirmeden ve hiçbir ipucu vermeden aniden iletişimi keserek ilişkiyi sonlandırmasıdır (Jonason ve ark., 2021; LeFebvre ve ark., 2020; Leckfor ve ark., 2023; Narr ve Luong, 2023; Navarro ve ark., 2021; Pancani ve ark., 2021; Powell ve ark., 2021).

2.4.2. Beş Faktör Kişilik Modeli

Beş faktör kişilik modeli, kişinin kendini ve diğer kişileri tanımlamasında kullandığı sıfatlar baz alınarak oluşturulan bir kişilik modelidir (McCrae ve Costa, 1985). Beş faktör kişilik modelinin geçerliliği ampirik çalışmalarla desteklenmiştir ve modelden elde edilen sonuçlar zamana karşı sürekliliğini korumaktadır.

Beş faktör kişilik modelindeki alt boyutlar: dışadönüklük/içedönüklük, nevrotiklik (duygusal denge), uyumluluk, deneyime açıklık ve sorumluluktur. Dışadönük bireyler insanlarla kolay iletişim kurabilen, konuşkan, neşeli, sevecen, grup çalışmasına yatkın kişilerdir. İçedönük bireyler ise kendileriyle vakit geçirmeyi daha

fazla seven, insanlara karşı mesafeli kişilerdir. Nevrotiklik depresif olma, gerginlik, huzursuzluk, duygusal dengeyi koruyamama gibi özelliklerle karakterizedir. Sorumluluk düzeyi yüksek kişiler disiplinli, çalışmayı seven, tertipli, azimli kişilerdir. Deneyime açıklık ise yeniliklere ilgili ve meraklı olma, risk alabilme ve esneklik gösterebilme ile karakterizedir. Uyumluluk alt boyutu da insanları sevmeye, merhametli olma, verici olma özellikleriyle bağlantılıdır (McCrae ve Costa, 1985).

2.4.3. Karanlık Üçlü

Narsisizm, psikopati ve Makyavelizm, sorumsuzluk, empati eksikliği ve sosyal uyumsuzluk bakımından benzerlik gösteren yapılardır. Bu yapıların her biri kendine has özelliklere sahip olsalar da bu üç yapı arasında bir bağlantı vardır ve birlikte incelenmektedirler. Narsisizm; kırılgan özgüven, dış referans odaklılık, beğenilme arzusu, eleştiriye kapalılık ve üstünlük kurma çabası ile karakterizedir. Makyavelizm; güçlü manipülasyon, kendi zayıflıklarını gizleme ve kendini iyi gösterme, sosyal yaşantısındaki insanlara alaycı bakış ve diğer insanların güçsüz yanlarını ön plana çıkarma ve istediklerini elde edebilmek için her yola başvurabilme olarak tanımlanmıştır. Psikopati ise empati ve vicdan yoksunluğu, düşük kaygı düzeyi, zarar verici davranışlar ve dürtüsellik ile karakterizedir. Psikopati incelemelerinin çoğunluğu mahkumlar üzerindedir, çünkü toplum ve kanunlara aykırı davranışlar gösteren kişilerde psikopatik özellikler daha yoğunlukta gözlenmektedir (Paulhus ve ark., 2001).

2.4.4. Bağlanma Modeli

Bağlanma, çocuk ile ilk bakım vereni arasında gelişir. Çocuğun yakınlık arayışı ve bakım verinin bu ihtiyacı ne ölçüde karşıladığı bağlanma üzerinde etkilidir. Bağlanma, çocukluk yılları ile sınırlı değildir. Kişinin çocukluk yıllarında ilk bakım vereninden öğrendiği iletişim kurma ve duygusal paylaşım stili ömrü boyunca bütün kişiler arası ilişkilerinde etkisini gösterir. Çocuğun ilk bağlanmasında oluşan yetersizlikler yaşam boyu bütün ilişkilerinde kendini gösterecektir (Bowlby, 1973).

Kişinin ilk bakım verenle ilişkinin yeterli olup olmaması ve bebeğin ihtiyacına cevap verip vermemesine göre bağlanma güvenli veya güvensiz olarak gerçekleşir. Güvensiz bağlanma kaçınan bağlanma, kaygılı bağlanma ve dezorganize bağlanma şeklinde alt tiplere ayrılmaktadır (Bowlby, 1973).

Güvensiz bağlanma patolojik bir dizi süreci beraberinde getirebilirken güvenli bağlanma sağlıklı olarak kabul edilmektedir. Güvensiz bağlanmaya sahip kişiler ilişkilerinde yaşadıkları krizleri atlatabileceklerine dair kendilerine gerçekçi düzeyde güven duymazlar, kendilerine inançları yetersizdir; partnerini kaybetme endişeleri gerçekçi düzeyde değildir (Bowlby, 1973).

Güvenli bağlanma, sorumluluk sahibi ebeveynler tarafından büyütülmüş ilk bakım vereni tarafından ihtiyaçları karşılanmış kişiler tarafından geliştirilir. İlk bakım verenleriyle güvenli bağlanma gerçekleştirebilmiş kişiler sonraki ilişkilerinde herhangi bir tehdit anında olduklarında paniğe kapılmazlar ve gerçekçi düzeyde bir partnerini kaybetme ve ayrılık korkusunu sahiptirler (Bowlby, 1973)

Güvensiz-kaygılı bağlanmaya sahip kişiler aşırı koruyucu, kaygılı ve tutarsız ebeveynler tarafından yetiştirilmişlerdir. Yetişkinliklerinde duygularını düzenlemekte güçlük yaşarlar (Bowlby, 1973)

Güvensiz-kaçınan bağlanmaya sahip kişiler sorumsuz, ilgisiz ebeveynler tarafında yetiştirilmişlerdir. Bu bağlanma türüne sahip olan kişiler bağlanmaktan, derin ilişkiler kurmaktan uzak dururlar (Bowlby, 1973)

Dezorganize bağlanmaya sahip olan kişiler çocukluğunda sahip oldukları birincil bakım verenleriyle travmatik ve oldukça problemleri deneyimlere sahiptirler. Bu kişiler ilişki geliştirmekte başarılı değildirler. Duygulanımları yoğunmuş gibi görünmekler birlikte duygusal tepkileri tutarsızdır (Bowlby, 1973)

2.4.5. Sınırdurum Kişilik Bozukluğu

Genç erişkinlik döneminde başlayan Sınırdurum Kişilik Bozukluğu, kişiler arası ilişkilerde problemler, aşırı dürtüsellik, duygulanımda dengesizlik, yetersiz ve tutarsız benlik algısı, terkedilmeye karşı aşırı hassasiyet, idealize etme veya değersizleştirmede katı uçlarda olma, kendine zarar verme veya intihara yönelik davranışlar, öfke kontrolünde güçlük, boşluk hissi, stresle bağlantılı şüpheli düşünceler ile karakterizedir. Yaygınlığı %1,2 - %6'dır (APA, 2013).

2.4.6. Örtük İlişki Teorisi

Örtük ilişki teorisinin iki alanı vardır. Bunlar: kader ve büyüme inancıdır. Kader inancı bir şeyin olacağına veya olmayacağına yönelik kişinin sabit bir inancının olmasıdır. Yüksek kader inancına sahip olan kişiler, bir romantik partnerle birlikte olacaklarının belirlenmiş ve değişmez olduğuna inanırlar. Büyüme inancı ise ilişkilerin zaman içerisinde derinleşip, büyüüp, anlam kazanmasına yöneliktir. Yüksek büyüme inancına sahip olan kişiler, ilişki içerisinde yaşanan zorlukların zamanla atlatılıp ilişkinin daha anlamlı hale geleceğine inanırlar (Dweck ve ark., 1995).

2.4.7. Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Kapanma İhtiyacı

Belirsizlik gelecekte olacak olan olaya hazırlanmamızı, gerekli olabilecek tedbirleri almamızı engellediğinden, kaygı düzeyimizin artmasına sebep olur. Belirsizliğe tahammülsüzlüğü düşük olan kişiler için günlük hayattaki belirsizlik önemli bir sorun oluşturmaz. Belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan kişiler ise net bir tehdit yokken de kendilerini tehdit altında hissederler. Yeterince emin olmak belirsizliğe tahammülsüzlüğü düşük olan kişiler için yeterliyken, belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan kişiler, tehdidin olmadığından hiçbir zaman yeterince emin olamazlar ve riskin sıfırlanmasına ihtiyaç duyarlar. Bunun yanı sıra, belirsizlik

karşısında belirgin ve rahatsız edici fizyolojik tepkiler verirler, tehditin olmadığından emin olmak onlar için öncelikli ve önemlidir (Yığman ve Fidan, 2021).

Kapanma ihtiyacı, belirsizliğe katlanmaktansa herhangi bir cevaba razı olmak anlamına gelmektedir. Kapanma ihtiyacı, birbiri ardına gözlenen iki aşama şeklinde gözlenen bir süreçtir. Bu aşamalar aciliyet eğilimi ve kalıcılık eğilimidir. Belirsizlikle karşılaşan kişi için öncelikli olan belirsizliğin yok edilmesidir. Bu aciliyet eğilimidir. Sonrasında ise kalıcılık eğilimi devreye girer. Yani kişi belirsizliğin yerine koyduğu cevaba sıkı sıkı tutunur, onu kabul eder (Roets ve Van Hiel, 2007).

2.4.8. Çevrimiçi Flört İstismarı

Flört istismarı evlilik öncesinde kişinin iyi oluş halinin romantik partneri tarafından bozulmasıdır. İstismar; fiziksel, psikolojik veya cinsel nitelikli olabilmektedir. Fiziksel flört istismarı, kişinin fiziksel bütünlüğünün ve iyi oluşunun romantik partneri tarafından zarar görmesi veya tehdit edilmesidir. Psikolojik flört istismarı, kişinin romantik partneri tarafından utandırılması, aşağılanması, tehdit edilmesi vb. şekillerde gerçekleşmektedir. Cinsel istismar ise kişinin isteği olmadan cinsel eyleme zorlanması veya cinsel eylemi gerçekleştirmek zorunda bırakılmasıdır (Zwein ve ark., 2013). Çevrimiçi flört istismarı, teknoloji ve elektronik medya üzerinden (telefon, SMS veya çevrimiçi uygulamalar ile), kişinin romantik partnerini psikolojik/duygusal olarak istismar etmesidir. En sık gözlenen çevrimiçi flört istismarına örnek oluşturabilecek davranışlardan bazıları: flörtünün nerede olduğunu telefon veya mesaj ile sürekli kontrol etme, banka veya kimlik bilgilerini isteme ve aniden iletişimi kesmedir (Kaplan ve ark., 2023). Çevrimiçi iletişim kanallarının yaygınlaşması ile çevrimiçi flört şiddeti yaygınlaşmış ve uygulanması kolaylaşmıştır (Biolcati ve ark., 2022; Kaplan ve ark., 2023).

3. BÖLÜM

YÖNTEM VE GEREÇ

3.1. GELENEKSEL DERLEME

Geleneksel derlemeler belirli bir konuda, herhangi bir yöntem gözetilmeksizin seçilen en az iki veya daha fazla makalenin incelenmesi sonucunda elde edilen sonuç ve bulguların anlamlı bir şekilde derlendiği çalışmalardır. Geleneksel derleme yazar yazar kendi görüşlerini destekleyen ve desteklemeyen bulguları bir araya getirir ve sunar. Geleneksel derlemede çeşitli kitap, dergi ve bildiriler kullanılabilir. Genellikle geleneksel derlemeler, konu edilen alanda uzman kişiler tarafından yazılırlar. Geleneksel derlemelerin bilimsel kanıt niteliği düşük olarak kabul edilmektedir. Bunun en önemli sebebi, zaman zaman derleme yazarının bazı yanlılıklarının derlemede elde edilen sonuca etki edebilecek olmasıdır. Buna karşın, geleneksel derlemeler, bir konuyu tanımlamaları, alanda o konuyla ilgili yapılmış çalışmaları bir araya getirmeleri ve alanda o çalışmayla ilgili yapılmış çalışmalardaki eksiklere işaret etmeleri açısından kıymetlidirler (Yılmaz, 2021).

3.2. ARAŞTIRMA SORULARI

Bu derlemenin amacı doğrultusunda aşağıdaki araştırma soruları oluşturulmuştur:

Yetişkin bireylerin romantik ilişkilerinde ortaya çıkan;

- 1- Gölgeleme davranışı uygulama ve buna maruz kalma hangi kişilik özellikleri ile ilişkilidir?
- 2- Gölgeleme davranışı uygulama ve buna maruz kalma ile ilişkili demografik faktörler nelerdir?

- 3- Gölgeleme davranışını uygulayan ve buna maruz kalan bireyler, kişilik özellikleri ve demografik faktörler açısından farklılaşmakta mıdır?

3.3. DAHİL ETME VE HARİÇ TUTMA KRİTERLERİ

3.3.1. Araştırmanın Dahil Etme Kriterleri

- 18 yaş ve üzerindeki bireyleri inceleyen çalışmalar
- Romantik ilişkileri inceleyen çalışmalar
- Nicel araştırmalar: korelasyonel, deneysel ve yarı deneysel çalışmalar
- Nitel araştırmalar
- Türkçe ve İngilizce dillerinde yapılmış çalışmalar
- 2000 yılı ve sonrasında yapılmış çalışmalar

3.3.2. Araştırmanın Hariç Tutma Kriterleri

- 18 yaşının altındaki kişileri inceleyen çalışmalar
- Romantik ilişkiler haricindeki kişiler arası ilişkileri inceleyen çalışmalar
- Vaka analizleri
- Kitap ve bildiriler
- Türkçe ve İngilizce dışındaki dillerde yapılmış çalışmalar
- 2000 yılından önce yapılmış çalışmalar

3.4. TARAMA YILLARI

Bu araştırma 2000-2023 yılları arasında yapılan çalışmaları içermektedir. Alan yazın taraması 17 Kasım 2023 tarihinde sonlandırılmıştır.

3.5. TARAMA STRATEJİSİ VE VERİ TABANLARI

“Gölgeleme ve kişilik”, “ghosting and personality”, “hayaletleme ve kişilik” olarak belirlenen anahtar kelimeler ile Pub Med, Medline, Web of Science, Scopus, Science Direct, Sage Journal ve TR Dizin veri tabanlarında tarama yapılmıştır.

3.6. VERİLERİN ÇIKARILMASI

“Gölgeleme ve kişilik”, “ghosting and personality”, “hayaletleme ve kişilik” olarak belirlenen anahtar kelimeler ile Pub Med, Medline, Web of Science, Scopus, Science Direct, Sage Journal ve TR Dizin veri tabanlarında yapılan alan yazın taramasında 507 sonuca ulaşılmıştır.

Çalışmaların 428 tanesi geleneksel derlemenin konusunun dışında olduğu için elenmiştir. Elenen 428 çalışmanın 267 tanesi başlıktan, 65 tanesi özetten, 96 tanesi içerikten elenmiştir.

Ulaşılan çalışmaların iki tanesi çalışmanın dili İngilizce veya Türkçe olmadığı için makale başlığından elenmiştir.

Çalışmaların beş tanesi 18 yaşının altındaki katılımcıları dahil ettiği için elenmiştir. Elenen ilgili beş çalışmanın biri başlıktan, üçü özetten, biri de içerikten elenmiştir.

Çalışmaların beşi hem dil kriterine hem de yaş kriterine; biri, hem dil kriterine hem de geleneksel derlemenin konusuna; 47 tanesi de hem yaş kriterine hem de geleneksel derlemenin konusuna uygun olmadığı için elenmiştir.

Söz konusu elemelerden sonra kalan 19 araştırma derlemeye dahil edilmiştir.

3.7. ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN ÇALIŞMALARIN ÖZELLİKLERİ

Bu geleneksel derleme çalışmasına dahil edilen araştırmaların yazar, yayın yılı, çalışma konusu, çalışmanın yapıldığı ülke ve çalışmanın konusunu içeren bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Derlemeye katılan araştırmalardaki çalışmaların özellikleri

Makale Yazarı	Makale Yılı	Çalışmanın Yapıldığı Ülke	Çalışmanın Konusu
Apostolou (Çalışma 2)	2023	Kıbrıs Cumhuriyeti	Yaş, kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Astleitner ve ark.	2023	Avusturya	Cinsiyet, kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Biolcati	2022	İtalya	Cinsiyet, kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Collins ve Gillath (Çalışma 3)	2012	ABD	Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Di Santo ve ark.	2022	ABD	Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Fanti ve ark.	2023	İtalya	Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Freedman ve ark. (Çalışma 1 ve 2)	2019	ABD	Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Freedman ve Dainer-Best (Çalışma 1b ve 2)	2022	ABD	Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Freedman ve ark.	2022	ABD	Cinsiyet, ilişki süresi/niteliği ve gölgeleme ilişkisi
Halversen	2022	ABD	Cinsiyet, yaş ve gölgeleme ilişkisi
Jonason ve ark.	2021	ABD	Cinsiyet, kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Koessler ve ark.	2019	Kanada	İlişki süresi/niteliği ve gölgeleme ilişkisi
Leckfor ve ark. (Çalışma 1 ve 2)	2023	ABD	Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Medina-Bravo ve ark.	2022	İspanya	Cinsiyet ve gölgeleme ilişkisi- <i>Nitel Çalışma</i>
Navarro ve ark.	2021	İspanya	Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi

Powell ve ark. (Çalışma 1, 2 ve 3)	2021	ABD	Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Timmermans ve ark.	2021	Hollanda	Cinsiyet, yaş ve gölgeleme ilişkisi
Weisskirch ve Delevi	2012	ABD	Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi
Wu ve Bamishigbin	2023	ABD	Yaş, kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi- <i>Nitel çalışma</i>

**Araştırma türü belirtilmemiş çalışmaların tamamı nicel araştırmalardır.*

Bu geleneksel derleme çalışmasına 19 çalışma dahil edilmiştir. Derlemeye dahil edilen çalışmaların tamamı İngilizce'dir. İlgili 19 araştırmanın ikisi nitel, 17 si da nicel araştırmalardır.

Veri taramasında, romantik ilişkilerde gölgeleme davranışının incelendiği çalışmaların 2012 yılı ve sonrasında gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu geleneksel derlemeye 2012 yılında yayınlanan iki, 2019 yılında yayımlanan iki, 2021 yılında yayımlanan üç, 2022 yılında yayımlanan yedi ve 2023 yılında yayımlanan beş çalışma dahil edilmiştir.

Geleneksel derlemeye dahil edilen 19 çalışmanın on ikisi Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilmiştir. Bunun dışında geleneksel derlemeye dahil edilmiş iki adet İtalya, iki adet İspanya Hollanda, Kanada, Avusturya ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nde yapılmış çalışma mevcuttur. Geleneksel derlemeye dahil edilmiş çalışmalar arasında Türkiye'de yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmış çalışmalardaki örneklemelere farklı etnik kökenli katılımcılar dahil edilmiştir.

Geleneksel derlemeye dahil edilen çalışmaların dördünde gölgeleme ile yaş (Apostolou, 2023; Halversen, 2022; Timmermans ve ark., 2021; Wu ve Bamishigbin,

2023), yedisinde gölgelenme ile cinsiyet (Astleitner ve ark., 2023; Biolcati, 2022; Freedman ve ark., 2022; Halversen, 2022; Jonason ve ark., 2021; Medina-Bravo ve ark., 2022; Timmermans ve ark., 2021); ikisinde ilişki süresi ve niteliği (Freedman ve ark., 2022; Koessler ve ark., 2019) gibi demografik değişkenlerin ilişkisi; 14'ünde de gölgelenme ile kişilik özelliklerinin ilişkisi (Apostolou, 2023; Astleitner ve ark., 2023; Biolcati, 2022; Collins ve Gillath, 2012; Di Santo ve ark., 2022; Fanti ve ark., Freedman ve ark., 2019; Freedman ve Dainer-Best, 2022; Jonason ve ark., 2021; Leckfor ve ark., 2023; Lesté-Lasserre, 2021; Powell ve ark., 2021; Weisskirch ve Delevi, 2012; Wu ve Bamishigbin, 2023) incelenmiştir.

3.8. ARAŞTIRMADAKİ KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ

Bu geleneksel derleme çalışmasına dahil edilen araştırmaların katılımcılarının sayısı, katılımcıların niteliği, cinsiyeti ve yaşları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Derlemeye katılan araştırmalardaki katılımcıların özellikleri

Makale Yazarı	Makale Yılı	Katılımcı Niteliği	Katılımcı Sayısı	Kadın	Erkek	Katılımcıların Yaşları
Apostolou (Study 2)	2023	Genç yetişkinler	469	244	224	Erkeklerde ort. 29, kadınlarda ort. 26 yaş
Astleitner ve ark.	2023	Genç yetişkinler	995	786	209	Ort. 23 yaş
Biolcati	2022	yetişkin	409	265	144	18-53
Collins ve Gillath (Çalışma 3)	2012	yetişkin	107	70	37	18-65 yaş
Di Santo ve ark.	2022	Üniversite öğrencileri	292	217	75	18-45 yaş
Fanti ve ark.	2023	Genç yetişkinler	608	470	138	18-29
Freedman ve ark. (Çalışma 1)	2019	yetişkin	554	273	274	18 yaş ve üzeri ort. 34 yaş

Freedman ve ark. (Çalışma 2)	2019	yetişkin	747	346	394	18 yaş ve üzeri Ort. 32,5 yaş
Freedman ve Dainer-Best (Çalışma 1 b)	2022	Genç yetişkinler	264			18-24
Freedman ve Dainer-Best (Çalışma 2)	2022	Genç yetişkinler	329			18-24
Freedman ve ark.	2022	Genç yetişkinler	80	31	49	18-24
Halversen	2022	yetişkin, kadın	419	419	0	18-68 ort. 30 yaş
Jonason ve ark.	2021	yetişkin	341	260	81	18-72
Koessler ve ark.	2019	yetişkin	332	184	148	18-35
Leckfor ve ark. (Çalışma 1)	2023	Genç yetişkinler	553	270	283	Ort:29
Leckfor ve ark. (Çalışma 2)	2023	Genç yetişkinler	411	200	211	Ort: 24
Medina-Bravo ve ark.	2022	yetişkin	40	21	19	18-60 yaş
Navarro ve ark.	2021	yetişkin	626	323	303	18-40 yaş
Powell ve ark. (Çalışma 1)	2021	Üniversite öğrencileri	165	88	77	18 yaş ve üzeri
Powell ve ark (Çalışma 2)	2021	yetişkin	247	121	126	18 yaş ve üzeri ort. 33 yaş
Powell ve ark. (Çalışma 3)	2021	yetişkin	863	424	439	18 yaş ve üzeri Ort. 33 yaş
Timmermans ve ark.	2021	yetişkin	328	206	122	18-59 ort. 31,5 yaş
Weisskirch ve Delevi	2012	Genç yetişkinler	105	84	21	18-25 yaş
Wu ve Bamishigbin	2023	Üniversite öğrencileri	34	23	11	18-30

Geleneksel derlemeye dahil edilen çalışmalardan elde edilen veriler toplam 9318 katılımcıdan toplanmıştır. Geleneksel çalışmaya dahil edilen çalışmalardan en az sayıda katılımcının dahil edildiği çalışma 37 kişinin dahil edildiği Wu ve Bamishigbin (2023)'ün nitel çalışmasıdır. Nicel alışmalar içerinde en az katılımcıya sahip olan çalışma ise 80 katılımcı ile gerçekleştirilen Freedman ve ark. (2022) alışmasıdır. Geleneksel çalışmaya dahil edilen çalışmalardan en fazla sayıda katılımcının dahil edildiği çalışma 995 kişinin dahil edildiği Astleitner ve ark. (2023)'ün çalışmasıdır.

Geleneksel derlemeye dahil edilen çalışmalarda elde edilen veriler 18 yaş ve üzerindeki katılımcılara aittir. Çalışmada evli, nişanlı, ciddi olmayan ilişkisi olan ve ilişkisi olmayan katılımcılara ait veriler mevcuttur. Çalışmalarda heteroseksüel, homoseksüel, biseksüel ve bunlardan farklı cinsel yönelim belirtmiş katılımcılar mevcuttur.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. GELENEKSEL DERLEMEDE ELDE EDİLEN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Alan yazın bölümünde de belirtildiği üzere, gölgeleme davranışı üzerine yapılan araştırma sayısı son derece kısıtlıdır. Bu çalışmada, romantik ilişkilerde gölgeleme davranışının kişilik özellikleri ve demografik faktörler bağlamında inceleyen araştırmaların derlenmesi ve bu sayede ilerde konuya ilişkin yapılacak niceliksel araştırmalar için betimleyici bir alan yazın temeli oluşturulması amaçlanmıştır. Yöntem bölümünde belirtildiği üzere ulaşılan 19 araştırmanın beş tanesi yaş, cinsiyet, ilişkinin nitelikleri vb. demografik faktörler ile dokuz tanesi kişilik özellikleri ile beş tanesi de hem demografik faktörler hem kişilik özellikleri ile ilişkilidir.

Gölgeleme davranışı ile cinsiyet ilişkisini inceleyen az sayıdaki araştırmanın çoğunluğu benzer tespitler yaparken, ilgili araştırmalardan biri çelişkili sonuçlara ulaşmıştır. Gölgeleme davranışının kabul edilebilirlik oranları her iki cinsiyette de benzerdir (Jonason ve ark., 2021). Biolcati ve ark. (2022)'nin araştırmasına göre çevrimiçi uygulamalar aracılığıyla kurulan romantik ilişkilerde mesajlaşmayı aniden kesmek ve partnere karşı mutlak bir sessizlikle cevap vermek gibi gölgeleme davranışları kadınlarda erkeklerden daha fazla görülmektedir. Dolaylı biçimde bu araştırmayı destekler nitelikte, Halversen ve ark. (2022)'nin sadece kadın katılımcılar ile yürüttüğü çalışmasında da kadınların çevrimiçi romantik ilişkilerini, problem üzerine tartışarak doğrudan yollarla bitirmek yerine gölgeleme davranışı ile bitirmek eğiliminde olduğu bulunmuştur. İlgili araştırmada çevrimiçi ilişkilerini sonlandırırken

kadınların kullandıkları stratejiler sıklıklarına göre şu şekilde sıralanmaktadır: yüz yüze görüşmeyi reddederek gölgeleme uygulama, henüz yüz yüze görüşmeden gölgeleme uygulama, yavaş yavaş ilgiyi kesme, partnerin hesabını silme, partnerle yüzleştikten sonra gölgeleme uygulama. Yazarlar, kadın kullanıcıların çevrimiçi ilişkilerini sonlandırmak için yoğun olarak gölgeleme davranışını tercih etmelerinin, kadınların çatışmaları doğrudan çözüme yöntemlerini tercih etmemeleriyle bağlantılı olduğunu öne sürmüşlerdir. Medina-Bravo ve ark., (2022)'nin araştırmasına göre de kadın kullanıcılar, çevrimiçi romantik ilişkileri sonlandırmada gölgeleme davranışı uygulamayı diğer ilişki sonlandırma yöntemlerine kıyasla daha kabul edilebilir bulmaktadırlar.

Söz konusu bulguları destekler nitelikteki Astleitner ve ark., (2023)'ün çalışmasına göre de çevrimiçi uygulamalar üzerinden kadınlar, erkeklere göre daha az gölgeleme davranışına maruz kalmaktadırlar. Freedman ve ark., (2022)'nin çalışmasında da en tehdit edici bulunan partnerlerin erkekler olduğu, biseksüel erkeklerin de partnerinin erkek olması durumunda kendilerini tehdit altında hissettikleri ve erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla gölgeleme davranışına maruz kaldığı bulunmuş ve yazarlar, ilgili durumun erkeklerin kadınlara kıyasla daha az güvenilir ve daha fazla tehditkar olarak algılanmalarından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Buna karşın, Timmermans ve ark., (2021), yaptıkları çalışmada cinsiyetin gölgeleme davranışı ve buna maruz kalmada belirleyici olmadığını bulmuşlardır.

Yaş ve gölgeleme davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulguları da çelişkilidir. Sınırlı sayıdaki bazı araştırma sonuçlarına göre ilişkinin sonlandırılma şekilleri yaşa göre farklılaşmaktadır. Artan yaş ile doğrudan yollarla ilişkinin sonlandırılması, gölgeleme davranışına göre daha sık tercih edilmektedir. Yaş ilerledikçe kişiler flört oyunlarını daha az kullanmakta, kendilerini daha doğrudan ifade etmekte ve daha dürüst davranmaktadırlar (Halversen ve ark., 2022; Wu ve

Bamishigbin, 2023). Buna karşın, Timmermans ve ark., (2021) çalışmasında, yaş arttıkça gölgeleme davranışına maruz kalma olasılığının azaldığı, ancak gölgeleme uygulama ihtimalinin arttığı bulunmuştur. Apostolou, (2023)'ün çalışmasında ise her iki sonuç ile de çelişir şekilde kişilerin yaşlarının, ilişkilerini sonlandırmada ani yöntemleri mi kademeli yöntemleri mi kullanacaklarında etkili olmadığı tespit edilmiştir.

İlişki süresi ile gölgeleme davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sayısı ise sadece ikidir. Her iki çalışmada da gölgeleme davranışının, romantik ilişki süresi ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur (Freedman ve ark., 2019; Koessler ve ark., 2019). Freedman ve ark. (2019)'un çalışmasında, romantik partnerle ikinci randevu sonrasında kişiler için gölgeleme davranışının kabul edilebilirlik düzeyinin azaldığı ancak fiziksel yakınlık kurulması öncesi veya sonrasında gölgeleme davranışının kabul edilebilirlik oranları arasında bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra aynı çalışmada, özellikle sadece tek randevunun olduğu romantik ilişkilerde, güçlü kader inancı olan kişilerin ilişkiyi sonlandırma yöntemi olarak gölgeleme davranışı uygulamalarının oldukça muhtemel olduğu da tespit edilmiştir.

Koessler ve ark. (2019)'un çalışmalarında elde ettikleri bulgular da benzer şekilde, doğrudan sonlandırılan ilişkilere göre gölgeleme ile sonlandırılan ilişkilerin daha kısa süreli ve bağlılık düzeyi daha düşük ilişkiler olduğu yönündedir. Romantik ilişkilerini doğrudan yöntemlerle bitiren kişiler, gölgeleme ile sonlandıranlara göre daha fazla ilişki bağlılığı bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra, gölgeleme davranışına maruz kalan kişiler, kendilerine gölgeleme uygulayan partnerlerine kıyasla ilişkideki bağlılık düzeylerini daha yüksek olarak nitelendirmişlerdir.

Kişilik özellikleri ile gölgeleme davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sayısı da oldukça kısıtlıdır ve alan yazın taramasında ilgili araştırmaların, aşağıda özetlendiği üzere farklı kişilik özelliklerine odaklandığı görülmüştür. Örneğin; Navarro ve ark. (2021), gölgeleme davranışında bulunma niyeti ile benlik saygısı

arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu, ancak güç duygusu ile atılganlık ve empati gibi kişiler arası becerilerin gölgeleme davranışı ve niyeti ile ilişkili olmadığını tespit etmişlerdir. Freedman ve Dainer-Best (2022)'nin çalışmasında elde ettikleri sonuçlara göre de gölgeleme davranışı ve özgüven pozitif yönde ilişkilidir ve romantik ilişkilerini gölgeleme davranışı ile sonlandıran benlik saygısı yüksek kişiler daha fazla olumsuz duygular yaşamaktadırlar.

Beş faktör kişilik özellikleri ile gölgeleme arasındaki ilişkiyi inceleyen Biolcati ve ark. (2022)'nin çalışmasında elde edilen bulgulara göre romantik ilişkide partneri sessizlikle cezalandırma ve romantik partnerle iletişimin aniden kesilmesi, duygusal istikrar (nevrotiklik) ile negatif yönlü zayıf bir korelasyona sahiptir. Gölgeleme davranışı uygulama ayrıca dışadönüklük ile pozitif, uyumluluk ile de negatif bir ilişkiye sahiptir. Gölgeleme davranışına maruz kalma ise duygusal istikrar ile negatif, yeniliğe açıklık ile de pozitif korelasyon göstermektedir. Gölgeleme uygulama ile ilişkili olduğu bulunmuş olan kontrol/izleme davranışı da benzer şekilde, hem duygusal istikrar hem de uyumluluk ile negatif yönde ilişkilidir. Di Santo, Montana, Nolan, Patel, Geher ve ark. (2022) de çalışmalarında dışa dönüklük eğiliminin gölgeleme davranışında bulunmayı yordadığını bulmuşlardır. Buna karşın, Di Santo ve ark. (2022) ile Biolcati ve ark. (2022)'nin dışadönüklüğe ilişkin bulguları ile çelişir şekilde, Apostolu (2023)'ün çalışmasında, daha dışadönük olan kişilerin ilişkilerini sonlandırma sebeplerini partnerlerine açıklamaya daha istekli oldukları bulunmuştur. Aynı araştırmada ayrıca sorumluluk düzeyi daha yüksek olan kişilerin, ilişkilerini sonlandırmada gölgeleme davranışını daha az kullandıkları da tespit edilmiştir.

Patolojik düzeyde narsistik kişilik özellikleri ile sınır durum kişilik özellikleri ve gölgeleme davranışı arasındaki ilişkinin incelendiği Fanti ve ark. (2023)'ün çalışmasından elde edilen bulgulara göre narsistik kişilik özellikleri ve sınır durum kişilik özellikleri gölgeleme davranışı uygulama ve gölgeleme davranışına maruz kalma ile doğrudan ilişkili değildir. Bununla birlikte, depresif narsistik ve sınır durum

kişilik özelliklerine sahip olmak, gölgeleme davranışına maruz kalmaya dair duyarlılığı arttırmaktadır. Patolojik düzeyde grandiyöz narsisizm kişilik özelliklerine sahip olan kişilerde ise düşük reddedilme duyarlılığı gözlenmektedir. Bu kişilik özelliklerine sahip olan kişiler, romantik ilişkilerinde gölgeleme davranışına maruz kalmaları durumunda umursamaz bir tavır sergilemektedirler. Aynı çalışmada ayrıca patolojik düzeyde narsistik ve sınır durum kişilik özelliklerine sahip olan kişilerin, romantik ilişkinin doğrudan bitirilmesine kıyasla, gölgeleme davranışına maruz kaldıklarında daha yoğun düzeyde öfke, kaygı ve paranoya yaşadıkları; buna karşın üzüntü, acı, suçluluk ve utanç duygularını deneyimleme bakımından iki koşul arasında farklılık gözlenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Fanti ve ark. (2023)'ün çalışmasında gölgeleme nedeni ile ortaya çıkan yoğun duygusal tepkiler, patolojik düzeyde sınır durum özelliklerine sahip olan kişilerde, bu kişilerin ayrılığı anlamlandıramamaları ve yoğun duyguları tolere etmede yaşadıkları sorun ile bağlantılı olarak değerlendirilirken, patolojik düzeyde depresif narsistik özelliklerine sahip olan kişilerde benlik saygısı ile ilişkili olarak açıklanmıştır. Narsistik bireyler başkalarının davranışlarını kendileri ile ilgiliymiş gibi yorumlarlar. Dolayısıyla, gölgeleme davranışına maruz kaldıklarında da bunu kendileriyle bağlantılı olarak yorumlarlar ve gölgeleme, narsistik bireylerin kendilerini reddedilmiş ve küçümsenmiş hissetmelerine sebep olur. Romantik ilişkilerde gölgeleme davranışına maruz kalan sınır durum ve narsistik kişilik özelliklerine sahip bireyler, benliklerini korumak adına kaçınma, geri çekilme ve inkar temelli savunma mekanizmalarını kullanabilmektedirler.

Astleitner ve ark., (2023) de sosyal medyada kendini partnerinin eşleşebileceği diğer adayları ile kıyaslamının, çevrimiçi romantik partnerini kaybetme korkusunun ve kendisini sosyal medya üzerinde kısıtlı ve iyi gösterecek şekilde tanımlamanın gölgeleme davranışına maruz kalma ile pozitif yönde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Kıyaslama ve dış referansa bağımlılığın narsistik, terkedilme korkularının

da Sınırdurum Kişilik özellikleri ile de ilişkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu derleme çalışmasında söz konusu bulguların, gölgeleme davranışına maruz kalmanın narsistik, histrionik ve sınırdurum kişilik eğilimleri ile bağlantılı olduğu şeklinde yorumlanabileceği düşünülmüştür.

Jonason ve ark. (2021)'in karanlık üçlü (narsisizm, makyavelizm, psikopati) kişilik özellikleri ve gölgeleme arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmasındaki sonuçlara göre karanlık üçlü özellikleri ile gölgeleme davranışının kabul edilebilirliği ilişkilidir. Elde edilen bulgulara göre geçmiş ilişkilerini gölgeleme davranışı ile bitiren kişilerin makyavelist ve psikopatik eğilimleri, hiç gölgeleme uygulamayan kişilere göre daha yüksektir. Yazarlar, narsistik ve psikopatik özellikleri yoğun olan kişilerin romantik ilişkilerini sonlandırmada doğrudan yöntemlerdense gölgeleme davranışını tercih etmelerinin, sıradan bir cinsel partnerden uzaklaşma veya istenmeyen bir ilişkiyi doğrudan sonlandırmanın getirebileceği sıkıntılardan kaçma anlamına gelebileceğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra yazarlar, gölgeleme uygulayan ve narsistik yönü ağır basan bir kişinin, doğrudan söyleyeceği ayrılık sebebi nedeni ile karşı tarafın incinebileceğini düşünebileceğini, buna karşın psikopatik ve makyavelist özellikleri ağır basan kişilerin buna benzer bir düşünceye sahip olmadığını ifade ederek karanlık üçlü kişilik özelliklerindeki farklılaşmalara da dikkat çekmişlerdir.

Jonason ve ark. (2021)'in çalışmalarında elde ettikleri sonuçlara göre karanlık üçlü kişilik özelliklerinin yüksek olması, kişilerin sömürücü ilişki tarzları, düşük empati düzeyleri, ödülleri tercih etmeye olan yatkınlıklarıyla bağlantılıdır. Psikopati ve narsisizm özellikleri erkeklerde kadınlara oranla küçük bir miktar daha fazla olmasına karşın, genel olarak bu kişilik özelliklerinin dağılım oranları her iki cinsiyette de benzerdir. Yazar, karanlık üçlü kişilik özelliklerine sahip olan kişilerin romantik ilişkilerini sonlandırmada doğrudan yöntemlerdense gölgeleme davranışını tercih etmelerini, bu kişilerin ödüle karşı duyarlılıkları ve ayrılığın maliyetini en aza indirmeye meyilli olmaları ile açıklamaktadır.

Wu ve Bamishigbin (2023)'ün bağlanma ve gölgelemenin ilişkisinin incelediği nitel çalışmasında, istikrarın olmadığı romantik ilişkilerin sonlanmasında gölgeleme davranışının gözlenmesinin daha muhtemel olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra yazarlar, önceki ilişkilerinde veya ebeveynlerinin ilişkilerinde istismar öyküsü bulunmasının kaçınan bağlanma stili ile ilişkili olduğu yönünde bulgular da elde etmişlerdir. Yazarlara göre, kaçınan bağlanma gerçekleştirmiş bireyler uzun ilişki kurmaktan kaçınmaktadırlar ve romantik ilişkilerini gölgeleme ile sonlandırma ihtimalleri daha yüksektir. Kaçınan bağlanmaya ilişkin söz konusu bulgu, Collins ve Gilliath (2012)'nin araştırma sonuçları ile de uyumludur. Collins ve Gilliath (2012), aynı çalışmada ayrıca kaygılı bağlanan kişilerin, bitirdikleri romantik ilişkileri için eski partnerleri ile ileride yeniden bir araya gelme seçeneğini de açık tutma eğiliminde olduklarını da belirlemişlerdir. Powell ve ark. (2021)'in kaygı, bağlanma stilleri ve gölgelemenin ilişkisine yönelik elde ettikleri sonuçlara göre gölgelemeye maruz kalanların kaygılı bağlanma düzeyleri, gölgeleme davranışı gösterenlere göre daha yüksektir. Bunun yanı sıra, yalnızca bir kez bile gölgeleme davranışına maruz kalanlar hem gölgeleme davranışı uygulayanlara hem de hiç gölgeleme davranışına maruz kalmamış kişilere göre daha fazla kaygı hissetmektedirler. Yazarlar ayrıca yapısal olarak kaygı düzeyleri daha yüksek olan kişilerin, çevrimiçi olarak kurulan romantik ilişkilerinde gölgelemeye maruz kalmaya daha eğilimli oldukları sonucuna da ulaşmışlardır. Söz konusu bulgular, Weisskirch & Delevi (2012)'nin kaygılı bağlanmanın ilişkiyi çevrimiçi ortamlarda bitirmeyi (buna maruz kalmak ve uygulamak) yordadığını tespit eden çalışma sonuçları ile de uyumludur. Buna karşın, Powell ve ark. (2021)'nin aynı çalışmada, gerçekleştirdikleri üç çalışma üzerinden yaptıkları mini meta analizde, mevcut kısıtlı alan yazın bulguları ile (Collins ve Gilliath, 2012) çelişir biçimde kaçınan bağlanmanın gölgelemeye maruz kalanlar ile gölgeleme uygulayanlar açısından farklılaşmadığını bulmuşlardır.

Kapanma ihtiyacı ve gölgelenme ilişkisinin incelendiği çalışmada Leckfor ve ark. (2023), gerçekleştirdikleri iki araştırma sonucunda, beklentilerinin aksine, kapanma ihtiyacı ile ilişkileri gölgeleme davranışı ile sonuçlandırma arasında düşük düzeyde pozitif korelasyon bulunduğunu tespit etmişlerdir. Yazarlar, söz konusu bulgunun, belirsizliğin gölgeleme uygulayan için değil gölgelemeye maruz kalan kişi için söz konusu olması ile açıklanabileceğini öne sürmüşlerdir. Leckfor ve ark. (2023) çalışmalarında ayrıca kapanma ihtiyacı daha düşük olan kişilerin, ayrılık sonrasında tepkisiz kalma ve duruma yönelik yargılarını açıkça göstermeme eğiliminde oldukları sonucuna da ulaşmıştır. Bu kişilerin ayrılık sonrasında tepkilerini göstermeme durumları, romantik ilişkinin gölgeleme gibi daha fazla belirsiz içeren şekilde sonlandırılması durumunda daha yoğun şekilde gözlenmektedir. Aynı çalışmadan elde edilen sonuçlara göre romantik ilişkilerinin doğrudan veya gölgeleme ile sonlandırılmış olması fark etmeksizin, kapanma ihtiyacı düşük olan kişiler, ilişkinin sonlanmış olduğunu inkar etmeye daha meyillidirler. Kapanma ihtiyacının daha yüksek olması, ilişki içerisindeki hem olumlu hem de olumsuz deneyimlere daha yoğun anlamlar yüklemeye de etkilidir (Leckfor ve ark., 2023).

Freedman ve ark. (2019), çalışmalarında örtük ilişki teorilerinin gölgeleme algıları, niyetleri ve davranışları ile bağlantılı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yazarların elde ettiği sonuçlara göre romantik ilişkinin uzun süreli veya kısa süreli olması fark etmeksizin, daha güçlü kader inancına sahip olan kişiler, kader inançları daha düşük olan kişilere göre romantik ilişkinin gölgeleme davranışı ile sonlandırılmasına yönelik daha olumlu düşüncelere sahiptirler ve romantik ilişkileri gölgeleme ile sonlandırma ihtimalleri daha yüksektir. Bunun yanı sıra, romantik ilişkilerini gölgeleme uygulayarak sonlandıran partnerlerine dair olumsuz düşünme eğilimleri de daha zayıf kader inancı olan kişilere göre daha düşüktür. Daha güçlü kader inancına sahip olan kişiler fiziksel yakınlık kurmadan öncesinde, fiziksel yakınlık sonrasında göre gölgeleme davranışını daha kabul edilebilir bulmaktadırlar.

Buna karşın, daha güçlü büyüme inancına sahip olan kişilerin, daha zayıf büyüme inancına sahip olan kişilere göre romantik ilişkilerini gölgeleme uygulayarak sonlandırma ihtimalleri daha düşük ancak ilişkiyi gölgeleme uygulayarak sonlandıran partnerlerine dair olumsuz düşünme eğilimleri daha fazladır.

Powel ve ark. (2021) de ilgili bulgulara benzer olarak çalışmalarında, daha yüksek kader inancına sahip olan kişilerin, gölgeleme davranışını kabul edilebilir bir ilişki sonlandırma stratejisi olarak algıladıklarını bulmuşlardır. Aynı araştırmada, kader inancı yüksek olan kişilerin, daha önceki ilişkilerinde gölgeleme davranışına maruz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

4.2. Geleneksel Çalışmanın Güçlü ve Zayıf Yönleri

Derlemeye dahil edilecek çalışmaların belirlenmesinde; sistematik derlemede olduğu gibi taramadan önceden belirlenen araştırma soruları, anahtar kelimeler, dahil etme ve dışlama kriterlerinin kullanılmış olması, yedi veri tabanı üzerinden tarama yapılmış olması ve ilgili veri tabanlarında yapılan taramalarda alan yazında yapılmış olan çalışmaların büyük çoğunluğuna erişilebilmiş olması, bu geleneksel derlemenin güçlü yönlerindedir. Buna karşın, yapılan sentezlemenin sonucunda net yorumlar ortaya koyabilecek kadar veriye ulaşamamış olması da bu derlemenin zayıf yönüdür.

5. Bölüm: SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma bölümünde detayları sunulduğu üzere, gölgeleme davranışı ile demografik faktörler ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma sayısı oldukça kısıtlıdır ve bu kapsamda Türkiye’de gerçekleştirilmiş herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yaş ve gölgeleme davranışının ilişkisine dair yürütülmüş olan dört araştırmadan elde edilen bulgular çelişkilidir. Yaş ilerledikçe gölgeleme davranışının azaldığını ortaya koyan Halversen ve ark., (2022) ile Wu ve Bamishigbin (2023)’ün bulguları ile çelişir şekilde Timmermans ve ark., (2021) çalışmasında, yaş arttıkça gölgeleme davranışına maruz kalma olasılığının azaldığı, ancak gölgeleme uygulama ihtimalinin arttığı bulunmuştur. Apostolou, (2023)’ün çalışmasında ise her iki sonuçtan da farklı olarak yaş ve gölgeleme davranışı arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu araştırmalardan ikisi (Halversen ve ark., 2022; Wu ve Bamishigbin, 2023) ABD’de, biri Hollanda’da (Timmermans ve ark., 2021), biri de (Apostolou, 2023) Kıbrıs’ta gerçekleştirilmiş olan araştırmalardır. Bunun yanı sıra ilgili araştırmaların örneklem seçim yöntemleri de farklılaşmaktadır. Sadece çevrimiçi flört uygulamaları kullanıcılarına (ör.; Timmermans ve ark., 2021) ya da belirli bir çevrimiçi flört uygulaması kullanıcılarına (örn.; Halversen ve ark., 2022) odaklanan araştırmalar olduğu gibi gelişigüzel örneklem yöntemi ile katılımcılara ulaşan araştırmalar (örn.; Apostolou, 2023) da mevcuttur. Olası kültürel ve örneklem farklılıklarının sonuçları etkilemiş olma olasılığının yanı sıra, konuya ilişkin sadece dört araştırma bulunduğu da göz önüne alındığında, gelecekte demografik değişkenler ile gölgeleme ilişkisini inceleyen araştırma sayısının artırılması önerilmektedir.

Gölgeleme davranışı ile cinsiyet ilişkisini inceleyen altı araştırmanın beşi benzer tespitler yaparken, ilgili araştırmalardan biri çelişkili sonuçlara ulaşmıştır. İlgili beş araştırma, kadınların çevrimiçi romantik ilişkilerde doğrudan ilişki sonlandırma yöntemine kıyasla genel olarak daha fazla gölgeleme davranışı gösterdiğini (Halversen

ve ark., 2022; Medina-Bravo ve ark., 2022) erkeklerin daha tehditkar olarak algılanmaları ile paralel olarak erkeklere kıyasla daha fazla gölgeleme davranışı uyguladığını (Biolcati ve ark. 2022; Freedman ve ark., 2022) ve yine erkeklere kıyasla gölgeleme davranışına daha az maruz kaldıklarını (Astleitner ve ark., 2023) göstermiştir. Timmermans ve ark., (2021) çalışmasında ise gölgeleme davranışı uygulama açısından cinsiyetler arası farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Jonason ve ark. (2021) in araştırmasında da gölgeleme davranışının kabul edilebilirlik oranlarının her iki cinsiyette de benzer olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, tutum ve davranışın her zaman örtüşmeyebileceği göz önüne alınarak ilgili araştırmanın Timmermans ve ark. (2021) çalışması için doğrudan bir destek oluşturmayacağı düşünülmüştür. Bunun yanı sıra, Timmermans ve ark. (2021), araştırmalarının odak noktasının demografik değişkenlerden çok gölgeleme davranışı uygulama motivasyonu olduğunu, bu nedenle gelecekte demografik değişkenlere odaklanan daha fazla araştırma yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Alan yazın bulgularının ağırlığı kadınların gölgeleme davranışı gösterme eğiliminin erkeklerden daha fazla olduğunu göstermekle birlikte, araştırma sayısının azlığı ve yaş bölümünde belirttiğimiz örneklem ve olası kültürel farklılıkların etkileri göz önüne alınarak gelecekte bu konudaki araştırma sayısının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmüştür.

İlişki süresi ve ilişki niteliği ile gölgeleme davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sayısı ise sadece ikidir. Her iki çalışmada da gölgeleme davranışının görülme sıklığının, romantik ilişki süresi arttıkça azaldığı ve gölgeleme bulunmuştur (Freedman ve ark., 2019; Koessler ve ark., 2019). Bunun yanı sıra, Koessler ve ark. (2019) araştırmalarında, gölgeleme davranışı gösterme ile ilişkide hissedilen bağlılık arasında da negatif bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Kişilik özellikleri ile gölgeleme davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sayısı da oldukça kısıtlıdır (on dört adet) ve alan yazın taramasında ilgili araştırmaların, farklı kişilik özelliklerine odaklandığı görülmüştür. Kişilik

özelliklerine odaklanan çalışmalardan ikisi benlik saygısı (Freedman ve Deiner-Best, 2022; Navarro ve ark., 2022;), üçü Beş Faktör Kişilik modeli (Apostolou ve ark., 2023; Biolcati ve ark., 2022; DiSanto ve ark., 2022), biri Narsistik ve Sınırdurum Kişilik Bozuklukları (Fanti ve ark., 2023), biri karanlık üçlü kişilik özellikleri (Jonason ve ark., 2021), dördü bağlanma (Colins ve Gilliath, 2012; Wu ve Bamishigbin, 2023; Powell ve ark., 2021, Weisskirch ve Delevi, 2012) , biri kapanma (Leckfor ve ark., 2023) , ikisi kader inancı ve büyüme (Freedman ve ark., 2019; Powell ve ark., 2021), biri sürekli kaygı (Powell ve ark., 2021), biri de çevrimiçi ortamlarda kendini daha iyi gösterme, kendini kıyaslama, terkedilme korkusu gibi dolaylı olarak narsistik, histrionik ve sınırdurum kişilik bozuklukları (Astleitner ve ark., 2023) ile ilişkili eğilimler ile gölgeleme arasındaki ilişkileri araştırmıştır.

Söz konusu araştırmaların kişilik özellikleri kapsamında, gölgeleme davranışı uygulayanlar açısından ulaştıkları sonuçlara göre gölgeleme davranışı uygulama ile benlik saygısı (Freedman ve Dainer-Best, 2022; Navarro ve ark., 2021), karanlık üçlü kişilik özellikleri (Jonason ve ark., 2021), kapanma ihtiyacı (Leckfor ve ark., 2023) ve güçlü kader inancı (Freedman ve ark., 2019; Powell ve ark., 2021) arasında pozitif; sorumluluk (Apostolou, 2023), duygusal istikrar, uyumluluk (Biolcati ve ark., 2022) ve güçlü büyüme inancı (Freedman ve ark., 2019) ile arasında da negatif ilişki bulunduğu tespit edilmiş; gölgeleme davranışı ile atılganlık ve empati gibi kişiler arası beceriler ve güç duygusu (Navarro ve ark., 2021) arasında ise istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Dışadönüklük ile ilişkili araştırma sonuçları ise çelişkilidir. İki araştırma (Biolcati ve ark., 2022; DiSanto ve ark., 2022), gölgeleme davranışı ile dışadönüklük arasında pozitif bir ilişki olduğunu, bir araştırma (Apostolou, 2023) ise tam tersine dışa dönük kişilerin ilişkilerinde gölgeleme davranışı uygulamak yerine doğrudan yöntemleri kullanmaya daha eğilimli olduklarını belirlemiştir.

İlgili araştırmaların yine kişilik özellikleri kapsamında, gölgeleme davranışına maruz kalanlar açısından ulaştıkları sonuçlara göre de gölgeleme davranışına maruz kalma ile yeniliğe açıklık (Biolcati ve ark., 2022); sosyal medyada kendini partnerinin eşleşebileceği diğer adayları ile kıyaslamanın, evrimii romantik partnerini kaybetme korkusu ve kendisini sosyal medya üzerinde kısıtlı ve iyi gösterecek şekilde tanımlama gibi narsistik ve sınırdurum kişilik eğilimleri (Astleitner ve ark., 2022) ve kaygılı bağlanma (Powell ve ark., 2021; Weisskirch & Delevi, 2012) ve güçlü kader inancı (Powell ve ark., 2021) arasında pozitif; duygusal istikrar (Biolcati ve ark., 2022) ile arasında da negatif ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Patolojik düzeyde narsistik kişilik özellikleri ile sınırdurum kişilik özellikleri ve gölgeleme davranışı arasındaki ilişkinin incelendiği Fanti ve ark. (2023)'n çalışmasından elde edilen bulgulara göre ise narsistik kişilik özellikleri ve sınırdurum kişilik özellikleri, gölgeleme davranışı uygulama ve gölgeleme davranışına maruz kalma ile doğrudan ilişkili değildir. Bununla birlikte, depresif narsistik ve sınırdurum kişilik özelliklerine sahip olmak, gölgeleme davranışına maruz kalmaya dair duyarlılığı arttırmaktadır. Patolojik düzeyde grandiyöz narsisizm kişilik özelliklerine sahip olan kişilerde ise düşük reddedileme duyarlılığı ve gölgeleme davranışına maruz kalmaları durumunda umursamaz tavırlar sergiledikleri gözlenmektedir. Aynı araştırmada yazarlar, gölgeleme nedeni ile ortaya çıkan yoğun duygusal tepkileri, patolojik düzeyde sınırdurum özelliklerine sahip olan kişilerde, bu kişilerin ayrılığı anlamlandıramamaları ve yoğun duyguları tolere etmede yaşadıkları sorun ile bağlantılı olarak değlendirilirken, patolojik düzeyde depresif narsistik özelliklerine sahip olan kişilerde benlik saygısı ile ilişkili olarak açıklamışlardır. Fanti ve ark. (2023) ile Jonason ve ark. (2021) alışmalarının bulguları gölgeleme davranışı uygulama ile narsistik kişilik özelliklerinin ilişkisi açısından çelişmektedir. Söz konusu çelişkinin hem iki araştırmanın narsisizmi kavramsallaştırmasındaki farklılıklardan hem de buna paralel olarak farklı ölçüm araçları kullanmış olmalarından kaynaklanabileceği ve

konuya ilişkin gelecekte daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğu değerlendirmesi yapılmıştır.

Gölgeleme davranışı uygulama ile kaçıngan bağlanma ilişkisine odaklanan araştırma sonuçları da yukarıda açıklanan narsisizm ile ilişkili araştırma sonuçları gibi çelişkilidir. İki araştırmada kaçıngan bağlanma ile gölgeleme uygulama arasında pozitif bir ilişki olduğu (Collins ve Gilliath, 2012; Wu ve Bamishigbin, 2023) tespit edilmişken, bir araştırmada gölgeleme ve kaçıngan bağlanma arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı (Powell ve ark., 2021) bulunmuştur. Söz konusu çelişkili bulguların, bazı araştırmalarda da belirtildiği üzere (Medina-Bravo ve ark., 2022; Thomas ve Dubar, 2021), gölgeleme davranışının gösterilmesinde, zaman zaman kişilik eğilimlerinin ötesinde partnerin ne oranda tehdit edici olarak algılandığının ön plana çıkmasından kaynaklanabileceği düşünölmüştür.

Yukarıda özetlendiği üzere, kişilik eğilimleri-gölgeleme ilişkisini inceleyen kısıtlı sayıdaki araştırmada araştırmacılar, genel olarak birbirlerinden farklı kişilik eğilimlerine odaklanmışlardır, dolayısı ile ele alınan her bir kişilik eğilimine ilişkin genelde bir, en fazla dört araştırma bulunmaktadır. Bazı araştırma bulguları da açıklandığı üzere çelişkilidir. Eldeki alan yazın bulgularının konu ve araştırma sorularımız özelinde net bir resim verememekle birlikte, gelecekteki araştırmalar için genel bir çerçeve oluşturabildiği değerlendirmesi yapılmıştır. Kişilik özellikleri ve gölgeleme ilişkisi kapsamındaki araştırma sayısının kısıtlılığı, olası kültürel, örneklem ve ölçüm farklılıkları ile gölgeleme davranışının, kişilik eğilimlerinin ötesinde partnere ilişkin tehdit algısı, ilişki süresi ve ilişkinin niteliği gibi farklı etmenlerden de etkilenebileceğine ilişkin değinilen alan yazın bulguları göz önüne alındığında, gelecekte kişilik özellikleri ve demografik faktörler ile gölgeleme ilişkisinin, etkili olabilecek diğer etmenler de göz önünde bulundurularak farklı kültür ve örneklemelerde incelendiği araştırma sayısının arttırılmasının faydalı olacağı düşünölmüştür.

KAYNAKÇA

- Alley, E., & Jia, M.** (2023). Pursue the boo: The moderating role of dating recency between ghosting and unwanted persistent pursuit. *Communication Research Reports*, 40(4), 206-215.
- APA, A. P. A.** (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders. *The American Psychiatric Association*.
- Apostolou, M.** (2023). This has to end: An explorative analysis of the strategies people use in order to terminate an undesirable friendship. *Personality and Individual Differences*, 209, 112211.
- Astleitner, H., Bains, A., & Hörmann, S.** (2023). The effects of personality and social media experiences on mental health: Examining the mediating role of fear of missing out, ghosting, and vaguebooking. *Computers in Human Behavior*, 138, 107436.s
- Bakır, A., & Kalkan, M.** (2019). Siber flört istismarı, beden imgesi ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 52-72.
- Biolcati, R., Pupi, V., & Mancini, G.** (2022). Cyber dating abuse and ghosting behaviours: Personality and gender roles in romantic relationships. *Current Issues in Personality Psychology*, 10(3), 240-251.
- Bowlby, J.** (1973). Attachment and loss. Volume II. Separation, anxiety and anger. In *Attachment and loss. volume II. Separation, anxiety and anger* (pp. 429-p).
- Collins, T. J., Thomas, A. F., & Harris, E.** (2023). Unwanted and unfollowed: Defining ghosting and the role of social media unfollowing. *Personal Relationships*, 939-959.
- Collins, T. J., & Gillath, O.** (2012). Attachment, breakup strategies, and associated outcomes: The effects of security enhancement on the selection of breakup strategies. *Journal of Research in Personality*, 46(2), 210-222.

- Doğan, T.** (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Di Santo, J. M., Montana, D., Nolan, K., Patel, J. P., Geher, G., Marks, K., ... & Thomson, G.** (2022). To ghost or to be ghosted: An examination of the social and psychological correlates associated with ghosting. *EvoS Journal: The Journal of the Evolutionary Studies Consortium*, 12, 4362.
- Dweck, C. S., Chiu, C. Y., & Hong, Y. Y.** (1995). Implicit theories and their role in judgments and reactions: A word from two perspectives. *Psychological inquiry*, 6(4), 267-285.
- Halversen, A., King, J., & Silva, L.** (2022). Reciprocal self-disclosure and rejection strategies on bumble. *Journal of social and personal relationships*, 39(5), 1324-1343.
- Fanti, E., Di Sarno, M., & Di Pierro, R.** (2023). Dating in a digital world: The role of pathological personality traits in psychological reactions to direct and ambiguous rejection. *Personality and Individual Differences*, 215, 112397.
- Freedman, G., & Dainer-Best, J.** (2022). Who is more willing to engage in social rejection? The roles of self-esteem, rejection sensitivity, and negative affect in social rejection decisions. *The Journal of Social Psychology*, 1-20.
- Freedman, G., Hales, A. H., Powell, D. N., Le, B., & Williams, K. D.** (2022). The role of gender and safety concerns in romantic rejection decisions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 102, 104368.
- Freedman, G., Powell, D. N., Le, B., & Williams, K. D.** (2022). Emotional experiences of ghosting. *The Journal of social psychology*, 1-20.
- Freedman, G., Powell, D. N., Le, B., & Williams, K. D.** (2019). Ghosting and destiny: Implicit theories of relationships predict beliefs about

gölgeleme. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(3), 905924.

Jonason, P. K., Kaźmierczak, I., Campos, A. C., & Davis, M. D. (2021). Leaving without a word: Ghosting and the Dark Triad traits. *Acta Psychologica*, 220, 103425.

Kaplan, Ö., Kaplan, A., & Mucuk, S. (2023). Gençlerde siber flört istismarının yalnızlıkla ilişkisi. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(2), 150160.

Kaygas, Y., & Candemir, G. (2023). Romantik İlişkilerde Ghosting: Hayalet Sevgili. *Humanistic Perspective*, 5(3), 1049-1071.

Konings, F., Sumter, S., & Vandenbosch, L. (2023). It's not you, it's me: Experiences with ghosting on mobile dating applications and Belgian emerging adults' self-esteem. *Sexuality & Culture*, 13, 1328-1353.

Koessler, R. B., Kohut, T., & Campbell, L. (2019). Integration and expansion of qualitative analyses of relationship dissolution through gölgeleme.

Koessler, R. B., Kohut, T., & Campbell, L. (2019). When your boo becomes a ghost: The association between breakup strategy and breakup role in experiences of relationship dissolution. *Collabra: Psychology*, 5(1), 29, 2-18.

Leckfor, C. M., Wood, N. R., Slatcher, R. B., & Hales, A. H. (2023). From close to ghost: Examining the relationship between the need for closure, intentions to ghost, and reactions to being ghosted. *Journal of Social and Personal Relationships*, 40(8), 2422–2444.

LeFebvre, L. E., & Fan, X. (2020). Ghosted?: Navigating strategies for reducing uncertainty and implications surrounding ambiguous loss. *Personal Relationships*, 27(2), 433-459.

- LeFebvre, L. E., Rasner, R. D., & Allen, M.** (2020). "I guess I'll never know...": Non-initiators account-making after being ghosted. *Journal of Loss and Trauma*, 25(5), 395-415.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T.** (1985). Updating Norman's" adequacy taxonomy": Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of personality and social psychology*, 49(3), 710.
- Medina-Bravo, P., Blanco-Fernández, V., Larrea, O., & Rodrigo-Alsina, M.** (2022). Tinder un-choosing. The six stages of mate discarding in a patriarchal technology. *Feminist Media Studies*, 1-17.
- Narr, G., & Luong, A.** (2023). Bored ghosts in the dating app assemblage: How dating app algorithms couple gölgeleme behaviors with a mood of boredom. *The Communication Review*, 26(1), 1-23.
- Navarro, R., Larrañaga, E., Yubero, S., & Villora, B.** (2021). Individual, interpersonal and relationship factors associated with ghosting intention and behaviors in adult relationships: Examining the associations over and above being a recipient of gölgeleme. *Telematics and informatics*, 57, 101513.
- Navarro, R., Larrañaga, E., Yubero, S., & Villora, B.** (2020). Psychological correlates of ghosting and breadcrumbing experiences: A preliminary study among adults. *International journal of environmental research and public health*, 17(3), 1116.
- Nestadt, G., Romanoski, A. J., Chahal, R., Merchant, A., Folstein, M. F., Gruenberg, E. M., & McHugh, P. R.** (1990). An epidemiological study of histrionic personality disorder. *Psychological medicine*, 20(2), 413-422.
- Pancani, L., Aureli, N., & Riva, P.** (2022). Relationship dissolution strategies: Comparing the psychological consequences of ghosting, orbiting, and

- rejection. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 16(2).
- Pancani, L., Mazzoni, D., Aureli, N., & Riva, P.** (2021). Ghosting and orbiting: An analysis of victims' experiences. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(7), 1987-2007.
- Paulhus, D. L., Williams, K., & Harms, P.** (2001). Shedding light on the dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. In *Annual meeting of the Society for Personality and Social Psychology*. San Antonio, TX.
- Powell, D. N., Freedman, G., Le, B., Williams, K. D.** (2022). Exploring individuals' descriptive and injunctive norms of ghosting. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 16(3).
- Powell, D. N., Freedman, G., Williams, K. D., Le, B., & Green, H.** (2021). A multistudy examination of attachment and implicit theories of relationships in ghosting experiences. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(7), 2225-2248.
- Roets, A., & Van Hiel, A.** (2007). Separating ability from need: Clarifying the dimensional structure of the need for closure scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(2), 266-280.
- Set, Z.** (2020). Sosyal kötücül kişilikler: karanlık üçlü. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(3), 318-329.
- Šiša, A.** (2022). Ghosting as a technologically assisted exit strategy on mobile dating apps. *Anthropological Notebooks*, 28(2), 1-22.
- Timmermans, E., Hermans, A. M., & Oprea, S. J.** (2021). Gone with the wind: Exploring mobile daters' ghosting experiences. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(2), 783-801.

- Thomas, J. O., & Dubar, R. T.** (2021). Disappearing in the age of hypervisibility: Definition, context, and perceived psychological consequences of social media ghosting. *Psychology of Popular Media*, 10(3), 291-302.
- Tüzün, O., & Sayar, K.** (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.
- Weisskirch, R. S., & Delevi, R.** (2012). Its over b/nun me: Technology use, attachment styles, and gender roles in relationship dissolution. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(9), 486-490.
- Wu, K., & Bamishigbin, O.** (2023). When silence speaks louder than words: Exploring the experiences and attitudes of ghosters. *Personal Relationships*, 1-25.
- Yığman, F., & Fidan, S.** (2021). Transdiagnostik faktör olarak belirsizliğe tahammülsüzlük. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(3), 573-587.
- Yılmaz, K.** (2021). Sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde sistematik derleme, meta değerlendirme ve bibliyometrik analizler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1457-1490.
- Zweig, J. M., Dank, M., Yahner, J., & Lachman, P.** (2013). The rate of cyber dating abuse among teens and how it relates to other forms of teen dating violence. *Journal of youth and adolescence*, 42(7), 1063-1077.